NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 13085

KH. N. BIALIK

Aaron Meisel

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

נחמן מייזיל

ח. נ. ביאליק

[illegible]

פארלאג
„צוקונפט"
ווארשע

— נחמן מייזיל

ח. נ. ביאַליק

(די וועגן פון זיין שאפן)

געבויט אויף יידישע דאָקומענטן
אין פּריוואַט אַרכיוו

צווייטע אויפלאַגע

פאַרלאַג
„צוקונפט"
וואַרשע.

דאָס בוך דרוקט זיך פון פריער צוגעגרייטע
מאטריצן, דעריבער איז דאָ פארבליבן די
אַלטע אָרטאָגראַפיע.

געדרוקט אין 2000 עקז.
ווארשע, 1921.

Ch. N. Bialik. — N. Majzel. Wydawnictwo „Cukunft", Leszno 27.

Druk. I. Hendlera, Warszawa, Długa 26.

I.

ניט גלײַך איז ביאַליק צוגעקומען צו זיך, צו זײַן פּאָעטי־שער וועלט. ער איז דורכגעגאַנגען אַ שטיק וועג, ביז ער האָט זיך מיט זיך געטראָפֿען.

ביאַליק איז ניט דער פּאָעט דער ליריקער, וואָס די שירים בײַ איהם זענען דער טאָג־בוך, דער גלײַכער אָבקלאַנג פֿון דאָס איצטיגע לעבען, ער איז אויך ניט דער קינסטלער, וואָס לעבט שטענדיג אין דעם שאַפֿען און אין הכנות צום שאַפֿען און ווײסט ניט קײן בעזונדער לעבען אויסער דער שאַפֿונג. ביאַליק'ס פּערזענליך לעבען איז ניט אינגאַנצען פֿערבונדען מיט'ן שרײַבען, ער קומט צו צו דער שאַפֿונג און טרעט־אָב פֿון איהר און דאָס שאַפֿען איז ניט דער גאַנצער ביאַליק, דער אָנהויב און סוף פֿון איהם. אפילו זײַן שאַפֿונג איז גײַסט פֿון זײַן גײַסט און לײַב פֿון זײַן לײַב, אָבער עס איז נאָר אַ שטיק פֿון זײַן „איך", אַ טײל פֿונ'ם גאַנצען אין איהם, אַ וועלטעלע פֿון אַ גאַנצערער וועלט. פֿריהער לעבט ביאַליק אַלײן און דאָס שאַפֿען איז אַ שמאָל וועגעל בײַ זײַן ברײטען וועג. אין די שפּעטערדיגע יאָהרען זענען די שירים געדיכטע שאָטענס פֿון גאַנצע געשטאַלטען, וואָס האָבען געלעבט אין ביאַליק'ן, אָבער אין די ערשטע יאָהרען שטאַמען די שירים דער עיקר פֿון אויסען, פֿון דער זײַט, ווען ער אַלײן און זײַן אינערליכע וועלט זענען נאָך ניט אויסגעוואָקסען אין זײַער גאַנצער הויך. אין די ערשטע יאָהרען האָבען ביאַליק'ן פֿערנומען טעמען, וואָס זענען אויסגעוואָקסען ניט אין איהם נאָר אָן אַ זײַט, ער אַלײן האָט נאָר די שירים צינויפֿגעשטעלט, און זײַן אײגענס, דאָס ביאַליק'ישע, איז נאָך דאָרט ניטאָ.

די מאָטיווען און שטימונגען פֿון די ערשטע יאָהרען זענען אָנגעוועהטע פֿון דער זײַט, פֿון דער העבּרעאיש־חבת־ציונ'דיגער וועלטעל, עס הערשען די אַלגעמײנע טענדענצען פֿון מאַכטלאָזיגקײט, אָבהענדיגקײט און אַ געדריקטע האָפֿנונג־שטרעבונגען, וואָס האָבען

אנגעפולט די הערצער פון די דערשלאגענע בית-המדרש יונגע-לייט צוריק מיט עטליכע און צוואנציג יאהר. פון איין זייט בעוואוסטזיניגער בטול פונ'ם פאלקס לעבען, און פון דער צווייטער—נאאיווע משכילישע פערגעסערונג פון ארץ-ישראל און קרענקליכען בענקען נאך ציון. די שארפע פיילען פון די ערשטע משכילים זענען שוין געלעגען פערטעמפטע, און דעם יודישען געדאנק האט פערנומען קליינליכער סקעפטיציזם און פארבלאזטע שטרעבונגען. י. ל. גארדאן און ש. פרוג—דער פרעדיגער פון מאכטלאזען סקעפטיציזם און דער זינגער פון ראז-פארביגער האפנונגען—זיי ביידע זענען געווען אין א געוויסער מאס די ליטערארישע פארקומער ביאליק'ס און ווי פערשיידען עס איז נישט זיין נאטור און פסיכיק פון זייערע, האט ער צוערשט געצויגען ווייטער די פעדים, וואס זיי האבען אין זייערע הענד געהאלטען, די געדאנקען און מאטיווען פון זיי ביידען האבען אין דער ערשטער צייט איהם פערנומען.

דאס מזל האט אזוי געפיהרט, אז אינ'ם סאמע אנהויב פון זיין ליטערארישער טעטיגקייט איז ביאליק אריינגעפאלען אין אדעס, אין דער סביבה פון בני-משה מיט אחד-העם און מ. ל. ליליענבלום אין דער שפיץ. לעבעדיגע פאלקס-אוצרות האט מען בעוואוסטזיניג דערווייטערט פונ'ם אויג און הארץ, יניקה האט מען געצויגען פון אבסטראקטע אידעען און ווייטען רוח-היהדות, און האפנונגען-שטרעבונגען האט מען געלעגט אויפ'ן ווייטען צוקונפט, וואס שטאמט אינגאנצען פון געדאנק. בכלל איז דער שטח פונ'ם דענקען און פיהלען געווען דאן אזא ענגער, פון פאלקס-מעשים און פאלקס-לעבען האבען ערשט דאן שפראצונגען זיך בעוויזען, און דאס ביניטעל אדעסער אינטעליגענץ האט עס נישט בעמערקט און נישט געוואלט בעמערקען. מיט גרויסען בטול האט מען געקוקט אויף אייגענעם לעבען און מיט יראת-הכבוד אויף דער אויסערער קולטור, פאר די אויגען איז אהן אויפהער געשטאנען די פראגע וועגען ווייטערער עקזיסטענץ פונ'ם פאלק. דער קוק אויף דאס יודישע לעבען איז אינגאנצען געווען דיקטירט דורך דער אינערליכער און אויסערליכער רעאקציע, וואס האט אין די קרייזען געפיהרט צו נעגאטיווע בעציהונג און צו אבלייקענען פיעל אין לעבען. דער אויפרוף „לא זו הדרך" איז געווען געווענדעט נישט נאר צום ארץ-ישראל-לעבען, נאר ער איז געווארען דער לאזונג פון דער גאנצער יו-

דישער וועלט. ביאַליק איז געוואָרען דער קינסטלערישער אויסדריקער פון דער חבת-ציון-יודישקייט. עס האָט געמוזט אַזוי-אַרום איינגאַנצען פערשטעלט ווערען דער גוואַלדיג-שטראָמענדיגער קוואַל פון היות און קראַפט, וואָס האָט געלעבט אין איהם, און זיין גבירה און זיין דורשט נאָך ליכט און לעבען האָבען זיך איינגעשרומפען אין די ד׳ אמות, וואו ס׳האָט געהערשט פערצווייפלונג, אָבהענגיגקייט און אַ קליין-ביסעל גלויבען אין ציון. און אַזוי-אַרום איז ביאַליק, געגען זיין איגענער נאַטור, געוואָרען דער שוואַרץ-זעהער און סקעפטיקער, אין דער צייט, וואָס אין איהם האָט שוין געלעבט אַזוי פיעל קראַפט, ליעבע און ענטציקונג.

אויף וויפיעל די שטימונגען און מאָטיווען פון זיינע ערשטע דיכטערישע יאָהרען שטימען כלל נישט מיט זיין נאַטור, מיט די רייכע פיעל-פאַרביגע אוצרות, וואָס זענען געווען בעהאַלטען אין זיין גרוים הארץ, דאָס זעהען מיר ווייטער, ווען ביאַליק׳ן איז געלונגען קומען צו זיך, און זיין איגענליכע קראַפט האָט פאָרט קעגען די אויסגעאַרבייטע און שטרענג-געשטעלטע וועלט-אַנשויאונג זיך אַרויסגעריסען אויף דער פרייער וועלט. אָבער די שולע, וואָס ער איז דורכגעגאַנגען אין דער אדיגער סביבה, האָט אויף איהם שטעמפעל געלעגט, און איגגאַנצען זיך בעפרייען פון איהר האָט ער נישט געקאָנט.

„אל הצפור״, „בשדה״—זיינע ערשטע שירים זענען אויסדריקען פון דער חבת-ציון-שטימונג. גרינגער בטול פון יודישען לעבען און נאַאיוו-בענקענדע טרוימען נאָך דאָס אמת׳ע לעבען דאָרט. דער עיקר פון יענעם לעבען זענען די פעלדער, דאָס קרענקליכע רייסעניש צו ערד און ערד-אַרבייט. און ביאַליק, וואָס האָט זיך קיינער ביז איהם אַזוי שטאַרק אין פיעל-פאַרביג נישט דורכגעפיהלט און דורכגעלעבט די אַרומיגע נאַטור, שטעהט אין די ערשטע שירים אָבהענגיג אין געדריקט, אָהן גבורה און אָהן לעבען ביי דער נאַטור.

„איך שטעה פאַר דעם פעלד פאַר דעם רייכען — זאָגט ביאַליק — דעם רוישענדיגען, פרעהליכען, ברייטען און פיהל ערשט איצט מיין אָרעמקייט און ס׳עגבערט אין קאָפ דער געדאַנק—נישט איך האָב דאָס פעלד געאַקערט, נישט איך האָב מיט קערנער

פערזייהס עס, נישט איך וועל צונויפנעהמען די פולע בעלאדענע וואגען".

אזוי זעהט ער אין די ערשטע יאהרען די ארומיגע נאטור דורך דער פריזמע פון חבת-ציון-וועלט-אנשויאונג, אבער באלד האט ער א טרייסט:

"און דאך זענט איהר מיר טייער, פעלדער, טויזענד מאל טייער, ווייל איהר דערמאנט מיר אן די ווייטע ברידער, וואס ארבייטען אין לאנד פון מיינע עלטערען, און אין דער רגע הויבען זיי אויף זייער קול פון שפיץ-בארג און פון טאהלען, און זיי ענט-פערען מיר אויף מיין ברכה, וואס כ'שיק זיי פון דאנעט ("בשדה" תרנ"ד)

נישטא אין די שירים פערזענליכע מאטיווען, וואס שטאמען פון אייגענע צופרידענהייט אדער אייגענער ענטציקונג. דאס איי-גענע איז אינגאנצען אבגערוקט און פערשטיקט טיעף אינוועניג, און מיר זעהען נאר דעם דורכשניטליכען געדאנק פונ'ם מיטלען יודישען אינטעליגענט. אין דעם שיר "אל הצפור" הערען מיר נאך שטארקער אט די הארץ-קלאפען און קלאגענישען פונ'ם יודישען יונ-גער-מאן, זיין טרוימערישע ציהעניש נאך ארץ-ישראל.

ער דערצעהלט פאר'ן פויגעלע זיין שווער ביטער הארץ: "נישט קיין געזאנג וועסטו הערען פונ'ם קאלטען לאנד נור קלא-געריי" און ער רייסט זיך אהין, אין טרוימערישען לאנד, וואס איז אויסגעוואקסען אין דער דעמאלטיגער אטמאספערע און ער רופט-אויס: "ווער וועט מיר געבען פליגעל, וועל איך פליהען אין דעם לאנד, וואו עס וואקסען ראזינקעס און מאנדלען".

דאס איז שוין נישט דער ארץ-ישראל, וואס לעבט אין נע-בעל, ער איז שוין אראבגעריסען פון זיין הייליגער הויך און איז געצויגען מעהר צו דער ערד. עס פעהלט איהם די אמאליגע שענע קדושה וואס עס האט גערוהט אין די מחות פון חדר-קינדער און עס האט נאך אויך נישט די ברייטע האריזאנטען פון שפעטערדיגען הערצל-ציוניזם.

"ברענגסטו מיר א גרוס פון פרוכט פונ'ם לאנד,
פונ'ם טאהל, פונם בערגעל, פון די שפיץ בערג?
האט שוין גאט זיך דערבארעמט אויף ציון,
אדער זי איז נאך פערוויסט און פערלאזט אויף קברים?"

II.

אויסער די לידער פֿול מיט בענקשאַפֿט און רייסעניש אַהין צום לאַנד פֿון עלטערען, זענען אין די ערשטע יאָהרען פֿאַריהאַן ביי ביאַליק'ן שירים, וואָס דערצעהלען וועגען שוואַכען אומעט און מאַכטלאָזע אונבעהאָלפֿענקייט. „ווי גרויס איז, ווי גרויס איז דער אומעט אין דער ברייטער, פוסטער וועלט" (* תרנ"ו) רופֿט־אויס ביאַליק — און חזר'ט עס איבער אין פֿערשיעדענע שירים.

די שווערע שטימונג, אהן אַ שום שטראַהל פֿון האָפֿנונג און טרייסט, וואָס האָט געהערשט אין דער סביבה וואו ביאַליק איז אַריינגעפאַלען, האָט איהם איינגאַנצען אָבגעריסען און דערוויטערט פֿון זיין וועלט, וואו ער האָט דורכגעלעבט זיין יוגענד און וועלכע האָט איינגעוואָרצעלט אין איהם געזונדטע זאַפטיגע וואָרצלען פֿון שיינענדיגע ליכט און שעפֿפֿערישע קראַפֿט. פֿון יענער פראַכטפֿולער וועלט איז פֿערבליבען אַ פוסטער חלל, וואָס איז אָנגעפֿולט געוואָרען מיט מאַכטלאָזע פֿערצווייפֿלונג. פֿערוואונדערט בלייבען מיר, ווען מיר גלייכען־צו די לידער פֿון די ערשטע צעהן יאָהר מיט די שפּעטערדיגע, פֿון וועלכע עס שפּריצט אַזוי פיעל שיין און בעגייסטערטע ענטציקונג. „פֿון געבוירען־אָן בין איך אין מיסט געוואָרפען, ניט אַרומגעוואַשען פֿון בלאָטע, בין אין שמאַטעס געוויקעלט. אַן אויסגעדאַרטע ברוסט האָט מיר מיין פֿערקלאָגטע מוטער אויסגעצויגען, פֿון איהר האָב איך געזויגען דעם כוס מיט סם. פֿון דאַן־אָן האָט דער שלאַנג זיך פֿערקליבען אין מיין האַרץ, דער שלאַנג, וואָס פֿערסמ'ט מיך און זויגט מיין קראַפֿט... אוי, וואוהין זאָל איך פֿון זיין צאָרן אַנטלויפֿען, ענטרינען? לעבען לעב איך ניט און אויך שטאַרבען איז מיר שווער" (הרהורי לילה תרנ"ב).

אַזוי קלאָגט זיך ביאַליק, אָבער מיר פֿיהלען, אַז די אַנגסטען און קלאָגעניש'ען שטאַמען ניט פֿון אינערליכען וועהטאָג, עס זענען מאָטיווען גענומען פֿון אויסען, דער היפוך פֿון ליר'ישע לידער, וואו פֿון אייגענע פערזענליכע איבערלעבונגען, פֿון רייניגען האַרץ שטראַהלט־אָב אויף אויסען, און די וועלט קומט־אַרויס בעפֿאַרבט מיט אַן אייגענאַרטיגען קאָלאָריט. אין דעם זעלבען שיר קלאָגט ער זיך ווייטער: „איך קוק אויף דער ערד קעהר זיך אַרויף, ניטאָ

קיין וועהעניש, ניטשאָ קיין נבואה אָלץ נאַכט און פינסטערניש. פון געבוירען־אָן האָט מיך גאָט בעשאַפען פאַר אַן׳אָרעמאַן, אַ קאַליקען, געגעבען מיר אַ שטעקען און געזאָגט: געה, געה זוך לופט פאַר דיין אָטהעם, גנב׳ע ליכט פאַר דיינע אויגען״. אַזוי בעטריבען און דערשלאָגען רעדט וועגען לופט און ליכט ביאַליק, וואָס האָט אונז שפּעטער פערבלענדעט די אויגען מיט זיינע שטראַהלענדיגע ליע־דער. אין דעם שיר זענען שוין פאַרהאַן גלענצענדיגע שורות וועגען נאַטור, פערעלדיגע אויסדריקען וועגען הימעל און שטערען, אָבער דער פערצווייפלער אין ביאַליק׳ן טרייבט־אָב די נאַטור, וואָס וויל איהם פערשפּינען אין איהר שפּינוועבס. „די שענקייט פון הימלען, וואָס זענען פערשפּרייט איבער מיר און זענען געפינטעלט מיט שטערענדלעך־פינטלען, ווי פערעל; די ווייכקייט פון רוהיגע ווינדטעלעך, וואָס שוועבען שטילערהייד מיט די פרייעדליכע מלאכים אויף דער ערד און דערצעהלען אין־דער־שטיל, מיט אַ קוש און מיט וואונקען צו די גרעזעלעך פון פעלד גאָטס סודי־סודות; אַ שטילער, רוהיגער שלאָף, א געזונדטער אין היילענדיגער — ניכט פאַר מיר איז עס, ניכט פאַר מיר, דעם קינד פון פערווערעמדי־גער מיטט!״

און ביאַליק פערטיעפט זיך דאַן ניכט איינמאָל אין זיין איי־גענער נשמה און וויל ענטפּלעקען דעם סוד און וועזען פון זיינע מאָטיוועך און יעדעס מאָל ברענגט ער מיט זיך די אַנגסטען און ליידען, וואָס ער האָט איינגעזאַפט אין דער אַרומיגער סביבה. דעם אומעט און שווערקייט, וואָס איז אויסגעוואַקסען אין זיין אי־דעען אַטמאָספערע, פיהרט ער אַריין אין איינען הארץ און בעקלאָגט זיך, פונקט, ווי זיי שטאַמען פון איינענער, פערוועגליכער מאַכט־לאָזיגקייט. און אַזוי־אַרום פעהלט אינגאַנצען דער פערזענליכער יסוד אין ביאַליק׳ס ערשטע שירים, זיי זענען ניכט פונ׳ם אָנהויב ביז׳ן סוף דורכגעלעבט און דורכגעפיהלט, און דערום זעהען מיר ניכט אין זיי דעם אמת׳ן נאַטירליכען און אונמיטעלבאַרען ביאַליק.

אין דעם ליעד „שירתי״ פלייסט ער זיך צוגעהן צום קוואַל פון זיין מוזע און ער דערגרייכט צו דער טרעהר און צום ליעדעל פונ׳ם גריל. „ווייסטו פון וואַנעט איך האָב ערוואָרבען מיין שירה״ פרעגט ער ביי זיך און ענטפערט: די שירה האָט ער געשאַפט ביי דעם אָרעמען משורר פון דעם איין־און־איינציג ליעדעל „וועז אויפן

הארצען איז געווען שווער און ארום איז געווען פינסטער", דאן „האט דער גריל געגרילצט פון די שפארינס פון וואנד. זיין שירה האט ניט געצארנט, ניט געטרייסט און ניט געווינט, אויך שעלטען האט זי ניט געקאנט, זי איז געווען אימעטיג, ווייסט ווי דער טויט, ווי מיינע נארישע יאהרען, און טרויעריג אהן א סוף." (שירתי).

אויף וויפיעל אט די מאכטלאזע מאטיווען זענען ניט נאטיר־ליכע פאר ביאליק'ן און זענען פרעמד פאר איהם, דאס זעהען מיר שפעטער, אין די שפעטערדיגע שירים, וואו ער קעהרט-זיך ווידער אום צו דער זעלבער פראגע, ווענען דעם מקור פון זיין שירה און זעהט עס גאר אין אן'אנדער פנים. ביאליק נעהמט-אן דעם שווערען געמיט פאר איינגענעס און רעכענט, אז דער שלאנג, אויף וועלכען ער קלאגט זיך, אז ער טריפט ארײַן גיפט אין זיין הארץ, איז אויסגעוואקסען פון פערזענליכע ליידען, אבער מיר פיהלען אין די לידער פריהער פון אלץ כלל-צרות. די לידער זענען צופיעל אבסטראקטע, געדאנק-לידער, פארהאן מליצה, פארהאן דערקלערענישען, אבער עס פעהלט אין זיי דער לעבעדיגער הארץ־געשרעה, דאס אונמיטעלבארע אבשטויסונג-געפיהל, ווען דער פער־זענליכער ווילען שטויסט-זיך צוזאמען מיט'ן ווירקליכען לעבען. די שירים זענען ניט קיין פראטעסט-אויפרוף, און דערום איז ניטא אין זיי ביאליק'ס קראפט און דאס בעזונדערע בעפליגעלטע ביאליק-ווארט. עס רעדט נאך ניט אין זיי דער אויסדערוועהלטער, גאטס-געבענשטער משורר, עס דריקען זיך דא אויס געדאנקען פון אחד העם'ס בית המדרש. דא און דארט אין די שירים רוקט-זיך ארויס פון אונטער די פערנעבעלטע הימלען זיין זון און גיסט בלאנקענדיגע זאפטיג-רייכע שיין, אבער עס פיהלט זיך א שווערע מאכט, וואס פרעסט די שיינענדיגע שטראהל-געפיהלען, ביאליק'ס קראפט איז אריינגעטהון אין א שווערען יאך, וואס לאזט ניט פו־נאנדער שפרייטען זיינע מעכטיגע פליגעל.

א בלייענע, צוגעדריקטע אונבעהאלפענקייט ליגט אויסגעגא־סען אין דעם שיר „בתשובתי", ווי ביאליק דערצעהלט ווענען זיין אומקעהרען זיך אהיים. א מאדנער שווערער טרויער הענגט אין לופט, עס איז שווער אבהעסעמען. ניט פון זיין הארץ שטראהלט אראב א שיין אויף די היימישע בילדער, און ניט די היים בע־

גייסטערט איהם. פאר די לעצטע עטליכע יאהר וואס ער איז געוועזן אין דער פרעמד, האט ער פון דארט גארנישט געבראכט זיין אלטער היים, און אויך די היים איז ביי איהם אין די אויגען נישט אויסגעוואקסען. ער זעהט זיינע נאהנטע דורכ'ן טונקעלען נעבעל פון זיין מאכטלאזער פערצווייפעלטקייט און ער געפינט נישט פאר זיי קיין מילדע פארבען, קיין ווייכע ווערטער, נור קרעכצען און הספד-ווערטער. „און ווי אמאל זענען דארט אין מער-ווינקעל אנגעצויגען שפינוועבס-פעדעם פינ'ם שפין, פול מיט פערטריקענטע פליגען". און ביאליק פאלט-צו צו דער טויט-אומעטיגער סביבה און רוצט-אויס מיט א שווער געמיט: „נעהמט מיך, ברידער, אין אייער חברה! אינאיינעם וועלען מיר פוילען, ביז מיר וועלען אינגאנצען פערשמעקט ווערען".

III.

ווי מיר האבען געזעהן, אלע ביאליק'ס לידער פון די ערשטע יאהרען אבסטראקטע און פראבלעם-לידער. אין די לידער קומט נישט דאס לעבען גלייך, עס געהט דורך א אידעען-וועלט, וואס איז אויסגעארבייט געווארען אין א בעשטימטער אידעען-אטמאספערע, און ווי אזוי האט דאן ביאליק געקוקט אויפ'ן יודישען לעבען, און ווי האט עס אויסגעזעהן אין זיינע אויגען?

ערשט אין דער פאעמע „המתמיד"—די פאעמע און איינצייטיג אויך דער פאמפלעט פון דעמאלטיגען יודישען בית-המדרש-לעבען—זעהען מיר ביאליקען בשעת ער בעגעגענט זיך מיט'ן לעבען. אפילו אויסערליך שילדערט ער נאר דעם בית-המדרש, אבער דא זענען פארהאן די ליכט און שאטען פונ'ם גאנצען יודישען לעבען. דער בית-המדרש, די יודישע וועלט, שטעהט אן דער זייט אונטער אלטע איינגעבויגענע וואנד, בעדעקטע מיט פערשטויבטען שפינוועבס. דער בית-המדרש איז אינגאנצען פערזונקען אין שאטען, ער איז פערלאזט פון זיינע קינדער, איינציגע נאר זיצען אין זיינע טונקעלע ווינקלעך ביי אלטע, אבגעלעבטע ספרים מיט קליינע חלב-ליכטלעך.

„עס שטעהען די וואנד דארט פערהילט און פערוויקעלט אין שאטענס, אין טונקעל". ביאליק אליין איז געוועזן איינגעהילט אין די שאטענס, אין דעם טונקעל פון בית-המדרש און שיעור-שיעור

האָט ער דאָרט זיין נשמה נישט בעגראָבען און דער „המתמיד" איז שיעור נישט געוואָרען אַ מצבה אויף זיין איינגען לעבען. ביאַליק שטעהט פאַר דעם בית-המדרש און פאַר דעם טרעגער פון בית-המדרש-נשמה, פאַר׳ן מתמיד, מיט אַ פערגאַפט הארץ און דערשלאָגען געמיט. עס מישען זיך אויס אָט די געפיהלען ביי איהם. אָט בעדויערט ער—די יאָהרען וואָס געהען פערלאָרען ביים מתמיד, וואָס מאַטערט זיך מיט „אמר רבא" און ווייסט נישט פון וועלטען, שענקייט און ליעבע, און באַלד שטעהט-אויף פאַר איהם דאָס אייביגע יודישע פאָלק און דער סוד-הקיום איז ער קניהט און בוקט זיך פאַר׳ן מתמיד. ערטערווייז איז עס ווי אַ ודוי אויפ׳ן אייגענעם לעבען, אַ שטיק סך-הכל אויף אייגענע אַוועקגעהענדיגע יאָהרען, און ער קומט מיט טענות און מאָהנט ביי עמיצען און ערטער-ווייז זוכט ער די נשמה פונ׳ם בית-המדרש און דערגרייכט צו איהר. „ציִ דאָ איז דער אָרט, וואו עס שאַפט זיך דעם פאָלקס נשמה? ציִ דאָ איז דער מקור פון איהר בלוט, וואָס האָט אַריינגע-טריפט אין איהם אייביג לעבען?" פרעגט ביאַליק און גראָבט זיך אין די טיפענישען פון בית-המדרש קוואַל, און אָט גיסט ער אויס זיין הארץ אויף דעם יונגערמאַנ׳ס יאָהרען, וואָס ווערען בעגראָ-אין בית-המדרש:

„און דאָס וואָס עס שרייט דיר
דאָס לעבען מיט הונדערטער-טויזענדער שטימען, —
האָסטו פון דעם אַלעמען אַזוי ווי אַ שטומער
און טויבער, אַ שאַרף נישט פערנומען:
און האָסטו יעדען קלענסטען פערלאַנג פון נשמה
מיט די אייגענע הענד און דיין יוגענד דערשטיקט:
און יעטווידער בלום, וואָס שפּראָצט דאָרט בעהאַלטען,
האָסטו אָהן רחמנות צעריסען צעפליקט.
ביז וואַן ס׳איז דיין זעלע פערמאַטערט געוואָרען
און איז איינגעשלאָפען פערהונגערט, בעטריבט
פון דורשט און פון לוסט, וואָס איז קיינמאָל בעפרידיגט, —
גיט זי האָט—קיין צווייטער האָט זי נים געליבט...
און די אויגען, די ליכטיגע אויגען, וואָס זענען
בעשאַפען געוואָרען צו זעהן די וועלט,
זיי זענען, קיין זאַך נישט פערלאַנגענד, פערפינסטערט

און ווערען אין חשך פערפּילט און פערשטעלט...
און לעבט אין א לעבען, וואס איז שוין לאנג בטל,
און קריכט ווי א שפּין אויף א וועג, וואס איז וויסט".

און אזוי געהט איבער ביאליק פון א בעדויערענדיגען טאָן צו א פארגאַפטען, און שווער צו זאגען, וועלכער איז דאָ דער הערשענדיגער. אָבער אין דער פּאָעמע הערט זיך זיין הארץ-קלאפּען, און די ביידע געפיהלען, דער בעדויערענדיגער און פערגאַפטער, שטאַמען שוין פון סיפקות פון אייגענעם הארץ, ביאליק אליין האט געלעבט אין די שאַטענס פונ'ם בית-המדרש, אליין געווען א שטיק מתמיד, איהם איבערגעוואקסען, איהם איבערגעוואקסען אין יודישען לעבען און איהם איבערגעוואקסען אין זיך אליין. אינ'ם סוף פון „המתמיד" רייסט זיך ביי איהם ארויס: „ווען איך דער-מאָהן זיך זייער קול, וואס ווייגט אין די נעכט, ווי די קרעכצען פון דערהרגעטע סהוט שרייען אין מיר מיין הארץ. רבונו של עולם! די כחות, אויף וואס געהן זיי פערלאָרען?" און ביאליק רוקט-זיך אָב אָן א זייט און זאגט: מיין מזל האט נישט בעשערט, איך זאל מיט אייך אינאיינעם פערלאָרען געהן!"

און ביאליק איז גובר דעם בית-המדרש, און אָנשטאט קלאנ-גען האט ער אָנגעהויבען פערנעמען אָבקלאנגען, אָנשטאט בילד דאס אָבבילד, דער רעאַלער בית-המדרש געהט אריבער אין פאנ-טאַזיע, אין טרוים. און פון דער זייט שטעהט ער אויף פאר איהם אין היסטאָרישער ווייטקייט, אין סינטעטישער פאָרשטעלונג.

אין א שפּעטערדיגען שיר „אם יש את נפשך לדעת" (תרנ"ח) געהט ער צו צום בית-המדרש מיט גאר אַן אַנדער אָבשאצונג. אויב דו ווילסט וויסען דעם קוואַל פון וואנעט אונזערע ברידער האבען געשעפּט שטאַרקייט און קראפט, טרייסט און בטחון, אויב דו ווילסט זעהן די שויס, אויף וועלכער עס איז אויסגעגאסען טרעהרען הארץ און נשמה פון דיין פאלק, — געה אינ'ם אלטען בית-המדרש, דאָרט אין די ווינקלען, אונטער'ן אויוועץ ווארפען אראב זייער יאך „פערהאָרעוועטע, פער'חשכ'טע יודען" מיט א בלעטעל גמרא, פער-געסען זייער אָרעמקייט מיט'ן מדרש און פערשטילען זייערע דאגות מיט א אפּיטעל תהלים — און דאן — „וועט דיר דיין הארץ זאגען, אז דיין פוס האט אָנגעטראָטען אויפ'ן שוועל פון אונזער

לעבענס-הויז און דיין אויג האט זיך אנגעשלאגען אן דעם אוצר פון אונזער נשכה".

און פון זינגן-אן זיין פוס האט אנגעטראטען אויפ'ן שוועל פונ'ם לעבענס-הויז, אין זיין אויג האט דערזעהען דעם אוצר פון אונזער נשמה, האט ביאליק אויפגעלעבט. זאפטיג און קאלאריט-רייך ווערט ער אלץ מעהר און מעהר, ער ציהט גבורה פון פאלקס-נשמה און דערפיהלט אויך זיין אייגענע נשמה, און עס הויבט זיך אן ווי א נייער ביאליק, א קרעפטיגער בעפליגעלטער מיט גבורה און שיין.

ער קומט מיט א נייעם שיר „רזי לילה" (תרנ"ט), וואו עס פלאנטערען זיך שאטען און ליכט, טונקעלער אומעט און ציטערדיגע פרייד. אין הארץ לעבט נאך דער פריהערדיגער טרויער, אבער פון עקען וועלט ציהען זיך אין הארץ פערבארגענע מונטערע געפיהלען-געדאנקען און פיהרען אין א נייער וועלט, אין דער אייגענער וועלט. עס וואכט-אויף אנ'אלטער וואונדער חלום, עס לאזען זיך הערען קלאנגען און אבקלאנגען פון א פרישען לעבען, וואס געהט אויף אינ'ם אייגענעם הארץ פונ'ם געדיכטען געבעל. „און פלוצלונג איז געווארען ענג מיין נשמה צו לעבען אינ'ם שאטען פון מיין הויז, און ווי א יונגער זוכט א שאטען און אנ'אדלער א וואלקען, אזוי געהט-אויס מיין נשמה נאך שטערען".

און ביאליק רופט-אויס מיט פרייד:

„אין מיר האט זיך אויפגעוועקט מיט זיין גאנצער שטאר-קייט דער געפיהל פון א דיכטער.

IV.

„דער יונגערמאן האט געטראגען אין זיין הארץ די שטארקע זונען-שיין און אויך די פינסטערניש פון נאכט און איהרע סודות, אבער דורשטען האבען זיינע אויגען געדורשט נאר נאכ'ן מארגענ-שטערן" (מגלת האש). ביאליק האט געדורשט נאכ'ן שיין, נאך ליכט. יאהרען-לאנג איז געהאנגען אויף איהם די פינסטערניש פון זיין נאכט און געדריקט זיין געמיט, און פלוצלונג האט ער אויפגע-וואכט. די אויגען האבען מיט פייער א גלאנץ געטהון, ער האט פריי און ברייט אבגעעטהעמט און אינגאנצען א פרישער און נייער

געוואָרען. בלוט האָט זיך צעגאָסען אין אַלע זיינע איברים, און עס רייסט זיך ביי איהם אַרויס:

„גאָט, עס האָט מיך פערפּליצט די ליכט!"

„דאָס הארץ צעגיסט זיך, געהט איבער די ברעגען און רייסט זיך אַרויס, ווי אַ קוואַל מיט קוועלענדיגע שיין אין ליכט" (צפּרו-רים, תר"ס).

ביאַליק דערגרייכט די העכערע שטופע פון זיין שאַפונג, ער דערגרייכט זיך אַליין, דערגרייכט צו זיין אינערליכע שעפּערישע וועלט.

ביאַליק איז דער פּאָעט פון ליכטיגקייט, פון ליכטיגקייט, וואָס פערבלענדט די אויגען און צעגיסט שיין, פרייד און ציטערענדיגע גליק אין אַלע גלידער. ער בעזינגט די ליכטיגקייט מיט גע-שמאַקפולע זעטיגקייט און בעקומט דערפון קרעפטיגע גאַנצקייט, זעטיגע, איבערפליסענדיגע גליק.

„גאַנצע וועלטען גייסט גיסט אין מיר אַריין
יעדער שטילער בלאַז, יעדער זונען-שטראַהל;
מיט דעם פולען מויל טרינק איך לופט און שיין,
און אין הארצען טיעף עפענט זיך אַ קוואַל.
(אויף דעם הויכען בארג)

און דער קוואַל ווייזט זיך אַרויס אַזאַ טיעפער און שטראָ-מענדיגער אין די טיעפענישען פון זיין קלאָרער שיינענדיגער נשמה געפינט זיך אַזוי פיעל לוסטיגע קראַפט, אַזוי פיעל ליעבע פשוט-הארציגע ליעבע צו זעטיגקייט און פרייד, צו גבורה און טהאַטען.

ס'פּלייצט אין הארצען אַ שטראָם פון לעבען, רייסט זיך. בעט זיך אַלץ אַרויס!"

און דער שטראָם האָט זיך דורכגעריסען דורך די „ווינטער ליעדער". די יודישע פּאָעזיע האָט נאָך פון אַזאַ גבורה און אימ-פּעט נישט געוואוסט. קיינער ביז ביאַליק'ן האָט נאָך ביי אונז אַזוי שטייף און קרעפטיג נישט איבערגעגעבען אינערליכע געפיהלען.

„אַלץ איז הפקר! אוי דו פוהרמאַן: טראָג מיך ווייט, געשווינ-דער, גיכער אין דער אונענדליכער ווייטקייט, וואַרף מיין גייסט אין לעבענס-ווירבער, טראָג מיך ווייט! וואוהין? נישט פרעג מיך. אלצאיינס איז מיר! וואו נאָר עס גליהט כאָטש אַ פונק פון פרייד און לעבען, אין אַ טראָפּען בלוט עס זידט נאָר".

פערשכורט און פערכשופט איז ביאליק פון פרייד און לעבענס-לופט. ער ווארגט זיך מיט דער איבערפליסענדיגער גבורה, ער האט קיין כח און קיין געדולד נישט איינצוהאלטען אין זיך דעם שטראם פון ליכט און פרייד, וואס רייסט זיך פון איהם. ווי דער טייך אין זיין שטארקסטען וואסער-פאל און שטראמען-געמיש: מיר זעהען דעם ברויזענדיגען וואסער-קאך, מיר זעהען דעם שטראמענדיגען אימפעט און נישט דעם גרונד און אבגרונד. און ביאליק איז שוין ארויס פון זיין געזעצטער וועלט-אנשויאונג און בעוואוסטזיניגער רוהיגקייט. יעדע שורה אין די ווינטער-ליעדער וועקט און רופט, שפריצט מיט שיין און קראפט און ווערט פערכלינגעט מיט'ן אייגענעם אימפעט און חיות. און אין די ליעדער איז די נאציאנאלע פראבלעם נישט דער הויפט-עלעמענט, ווי אין די פריהערדיגע. יעדער שיר לעבט מיט אייגענעם חיות, מיט'ן אייגענעם איינדרוק, עס קוקט נישט ארויס פון דארט דער פארגעדאנק, די נאציאנאלע וועלט-אנשויאונג.

פון וואנען איז אנגעקומען אט דער שטארקער שטראם פון ליכט און גבורה? זענען די געזונטע, שייגענדיגע ליעדער, וואס שפריצען מיט אזוי פיעל לעבענס-לוסט, געבוירען און אויסגעוואקסען נאך פון אייגען הארץ אין שפייזען זיך כלל נישט פונ'ם ארומיגען לעבען? קאן מען געפינען דעם געזונטען, שעפפערישׁ זאפטיגען באדען, פון וואנען ביאליק האט געזויגען די שטיפע הארמאניע פון ליכט און קראפט?

איז דען נישטא קיין צוזאמענבונד צווישען דער לעבענס-אטמאספער מיט דער גייסטיגער וועלט פונ'ם דיכטער?

שווער איז בעהויפטען אז ס'איז נאר א שעפפערישער סוד. עס איז דאך אונמעגליך אבזונדערען דעם קינסטלער'ס אינערליכע וועלט פון דער ארומיגער און נישט וועלען בעמערקען די פעדים, וואס ציהען זיך פונ'ם לעבען אין הארץ אריין און געבען איהם די יניקה, די שפע.

עס איז וויכטיג דערום צו וויסען, ווי האט אויסגעזעהן דאן דאס יודישע לעבען אין ביאליק'ס אויגען און ווי האט עס גענעגעבען איהם די קרעפטיג-מונטערע געפיהלען, וואס ער האט פערשטיפט און פערגאנצט דערנאך אין זיינע איצטיגע ליעדער.

דער שטח, וואס מ'האט זיך שטענדיג געפלייסט פונאנדער

שפּרייטען הינטער'ן געשטאַלט פון'ם נאַציאָנאַלען משורר איז געווען אַ טויט-אומעטיגער און אָבהענגדיג-דערשלאָגענער. און בייפּיעל איז שוין אַזוי פערבלייבען און פעראייביגט געוואָרען ביאַליק'ס דיכטערישער פּרצוף אויפ'ן טרוקענעם פּאָן פון „אכן חציר העם", „מתי מדבר", „אכן גם זה מוסר אלהים" א. א. וו.

איז טאַקי דאָס יודישע לעבען דורכאויס דעגענערירט, אַז עס קאָן אַרויסרופען נאָר שווערע אומבעהאָלפענקייט, פערשאָלטענע פערגלייווערסקייט—, אָדער עס פערמאָגט נאָך אינערליכען חיות און מונטערע קראַפט, זאַפטיגע שפע און געזונטע שפּראָצונגען? און ביאַליק האָט אַזוי-אַרום אין זיינע מונטערע לידער פאָרגעזעצט דאָס, וואָס דאָס לעבען אַליין האָט געשאַפען? שווער דערויף צו ענטפערען.

ביאַליק איז אויך דאָ נישט רעאַליסטיש. ער אַבסטראַגירט די אַרומיגע סביבה, וואַרפט אַראָב די רעאַליסטישע קליידער און גיט נאָר דעם לירישען אָבגלאַנץ. נישטאָ דאָ קיין רעאַלע געשטאַלטען, די לידער זענען ריין-לירישע, לירישע אָהן זייערע ערשטען גלגול,— אָהן זייער פאָרגעשטאַלט. ביאַליק קומט נישט גלייך פון לעבען, ער קומט פון די איינדרוקען-איבערלעבונגען, ווי זיי זענען פיקסירט אין איהם, שוין אָבגעשטילטע פון דער ווירקליכקייט. און אַזוי-אַרום שפּיגלען זיך זיינע שאַפונגס-אימפּולסען אין זיין אייגען האַרץ און שפּיגלען-אָב די אינערליכע האַרץ מאָטיווען. עס איז דערום דורכגעסטיליזירטע שענקייט, וואָס האָט מעהר פון אינערליכען האַרץ, ווי פון אויבערליכער וועלט. „איך האָב נישט זוכה געווען אין ליכטיגקייט פון אויסען — רופט-אויס ביאַליק אין אַ שפּעטערדיגען ליעד — ס'איז מיר אויך נישט פון מיין פאָטער בירושה איבערגעגאַנגען. איך האָב עס פון מיין אייגענעם שטיין געשלאָגען און אויסגעריסען פון מיין האַרץ".

אַזוי איז עס אין די לידער. אין די ערצעהלונגען אָבער, וואו ביאַליק איז רעאַליסטיש, דאָרט זעהען מיר שטיקער-לעבענס, ווי ס'האָט זיך באַוויזען אין ביאַליק'ס אויגען. פאַר אונז שטעהט אויף דאָס לעבען אין אַ נייער אויפפאַסונג, מיט שטייפע און געזונדטע לעבענס-קערנער, מיט זאַפטיגע און קרעפטיגע פאַרבען. ביז ביאַליק'ן האָט מען אַזאַ געזונד און קערענדיג לעבען נישט געזעהן. נישט מענדעלי, נישט שלום-עליכם, נישט פרץ — פון די ערשטע יאָהרען — האָבען אַזוי דאָס יודיש לעבען נישט באַוויזען. מענדעלי'ס

יודיש לעבען האלט ביי גסיסה, שלום עליכם'ס—לעבט מיט נסים, פרץ'ס איז פיל מיט קרעכצען און זיפצען, ביאליק'ס לעבען האט געזונדטע, קרעפטיגע ווארצלען, וואקסט און פעסטיגט זיך פון אייגענע כהות. „אריה בעל גוף" „מאר נקע"—עס זענען פרישע צאפּעלדיגע און קרעפטיגע לעבענס-שילדערונגען, וואס דערצעהלען וועגען רייכע אוצרות-מעגליכקייטען, וואס דאס יודישע לעבען פערמאגט נישט נאר אינ'ם גייסטיגען ירושה-אוצר, נאר אויך אין דער געגענווארט-ווירקליכקייט. עס הערען זיך געזונדטע פעסטע טריט אויף א ברייטען זיכערען וועג, וואס פיהרט פון א גאנץ, זעלבשטענדיג לעבען, און זיי דערצעהלען וועגען דורות-לאנגער שעפערישער ארבייט און געשטעלטען לעבענס-נוסח. ווען ביאליק וואלט געגאנגען ווייטער אין דעם וועג פון שילדערען דאס יודיש לעבען, ווי ער בעוויזט אונז אין די פאר-ערצעהלונגען, וואלט ער אהן ספק געשאפען די עפאפעע פון דאס בעהארציגע און קאלאריט-רייכע יודישע לעבען אין וואהלין. צום בעדויערען אבער, האט ביאליק צופיעל געלעבט אין זיין אבסטראקטער וועלט. און זיין שעפערישע אנשטרענגונג איז געווען געווענדעט אין אנ'אנדער זייט, אין דער זייט פון יודישע גייסטיגע ירושה-אוצרות און דארט האט ער געזוכט שפע, חיות און שענקייט. אין די פאר ערצעהלונגען זענען פערבליבען איינצעלנע און ביאליק'ס שאפונג.

ביאליק איז נישט רעאליסטיש נישט נאר בנוגע צו לעבענס-געשעהענישען. אויך די נאטור לעבט ביי איהם נישט אין איהרע רעאליסטישע פארמען, זי קומט-ארויס א פעראלגעמיינערטע, א אבסטראגירטע. ביאליק ווערט ענטציקט פון דער נאטור, ער אטהעמט מיט איהר לעבען און לעבט-אויף פון איהר, אבער ער שילדערט נישט די נאטור אין איהרע אייגענע, כ'וואלט זאגען, אין איהרע פסיכישע און פסיכאלאגישע צושטאנדען. די נאטור, ווי מענשען, לעבט אין אייגענארטיגע פארמען און האט זיך בעזונדערע כאראקטער-שטריכען. ביאליק גיט די עסענץ, די סך-הכל שטימונג, דעם אביעקטיוויזירטען קאלאריט. אויסער זיין סוביעקטיווען לבוש, עס איז אזוי-ארום דער כח דער חיות, וואס לעבט אין דער נאטור, ווען זי הערט-אויף זיין נאטור און ווערט בעהעפט מיט'ן מענש. די נאטור ביי ביאליק'ן לעבט נישט אליין אין איהר אייגען לעבען, זי טריפט כח און חיות אינ'ם מענש, די נאטור ביי

איהם איז צופיעל מענשליך. זי לעבט מיט מענשליכע געדאנקען. עס שוועבט אויף איהם ביאַליק׳ס גייסט, אַט לויפט-אַן אויף איהר אַ מרה-שחורה׳דיגע מאוים׳דיגע דונקעלהייט, אַט שטראַהלט זי אין בלאַנקט מיט שיינענדיגער ליכט.—עס איז געווענדט אין דעם שטימונגס-צושטאַנד פון ביאַליקן.

עטליכע יאָהר האָט געדויערט ביאַליק׳ס לעבען אין דער שיינענדיגער וועלט, דאָס האַרץ איז געווען בעפליגעלט מיט קראַפט און לוסט, און גלויבען, און געזונדטע. מונטערע פערלאַנגען האָבען געלעבט אין געוואַקסען אין איהם, אַ וויכער פון זונען-שיין אין מערקווירדיגע נאַטור געזאַנג האָט געקאָכט אין איהם, און פאַר דער צייט האָט ער אָנגעשריבען די ליכטיגסטע און פראַכטפולסטע בלעטלעך אין דער נייער יודישער פּאָעזיע. ביאַליק אַליין איז אין געפּענגעניש ביי דער בלאַנקענדיגער שיין, ער באָדט זיך אין׳ם ים פון שיינענדיגער ליכטיגקייט:

„וואַקסט און מעהרט זיך, איהר ליכט, אין מיין האַרץ,
מאַכט ציטערען זיינע סטרונעס אין לעבט,
און מיט אַמאָל זאָלען אַלע מיינע אברים
אַ נייעם געזאַנג ברומען און זאָגען״.
(בשורה תרס״ג).

אַ וואונדער-געוועב פון הימעל-ריינקייט און אמת יודישע שטראַהלענדיגע שיין איז זיין פּאָעמע „זוהר״. די נשמה פונ׳ם דיכטער געהט-אויס אין דער האַרץ-בענקשאַפט און ליעבע נאָך דער נאַטור. די ליעבע איז א צנועה׳דיגע. עס איז אַ שענע, וואונדערליכע וועלט, רייך אין פאַרבען און פול מיט ראַשיגע בילדער, עס פערבלענדט דעם אויג און פערכאַפּט דאָס האַרץ. ביאַליק שעפּט פולע הויפּענס פון דער אויסגעאָסענער שענקייט און ווי אַ פערשכורטער בלייבט ער ליגען אין דער שויס פון דער נאַטור.

אַזוי איז ביאַליק צווישען דער נאַטור: אַט ליגט ער ווי אַ קינד, אָהן מאַכט, אַ פער׳חלש׳טער מיט אַ פערבענקט האַרץ און ענטציקטע בליקען, און אָט רייסען זיך פון זיין האַרץ וויכער-אויסרופען און מונטער געשרעהען פון איבערפולטע און איבערפליסענדיגע קראַפט און הנאה.

V.

נישט בעשערס איז געווען דער יודישער משורר זאל לאַנג לעבען אין אַזאַ האונדערבאַרער, מוגטערער און ליכטיגער וועלט פֿון לויטער שיין און קראַפֿט. די ימים ליכט האָבען זיך אַלץ ווייטער און ווייטער געגאָסען אין זיין האַרץ, ער האָט נאָך אַלץ געצאַפּעלט פֿון גליק און פֿריידע און פלוצלונג זענען אָנגעלאָפֿען געדיכטע, טונקעלע נעבלען. ער האַלט נאָך אין מיטען שפּינען די גאָלדענע זונען־שטראַלען, און פֿון דער זייט רוקען־זיך־אָן און צעקנאַלען זיך שוידערליכע געשעהנישען, וואָס האָבען פֿערטויבט און פֿערהיליכט פֿערוואונדעט און פֿערוועהטאָגט דאָס האַרץ.

„דען גאָט האָט דיר מיט מילדער האַנד געשענקט אַ צווילינג:
אַ שחיטה מיט אַ פֿריהלינג.
דער גאָרטען האָט געבריהט די זון האָט געלויכטען —
און דער שוחט האָט געשחטען”...

ביאַליק האָט נישט געוואָלט זיין פֿריהלינג מיט שחיטה פֿערביטען, אָבער ס'האָט נישט געהאָלפֿען. די געשעהנישען האָבען געצויגען מיט צוואַנגען דעם דיכטער און אַריינגעשליידערט איהם אויף גוואַלד אינ'ם מישמאַש פֿון בלוט און אכזריות.

„דו לויפֿסט? צו ליכט און לופֿט אַנטלויפֿסטו?
— אַנטלויף, אַנטלויף — דער הימעל לאַכט אויס דיר!
די זון וועט דיר מיט שפּיזען אויסשטעכען די אויגען,
אַקאַציען מיט פֿרישע גרינס־און־וויס בעצויגען
וועלען סמ'ן דיך מיט ריח פֿון בלוט און בליטען,
דיין קאָפּ מיט בלימעלעך און פֿעדערען בעשיטען,
און שטיקלעך גלאָז פֿון מיטען גאַס מיט טויזענד גלאַנצען
וועלען דיר ענטקעגען אויף דיין בייז־וואונדער טאַנצען”...
(אין שחיטה שטאָדט).

און די ווידערשפּרעכענדיגע מאָטיוען פֿון פֿריהלינג און שחיטה האָבען אין איהם צוזאַמען אָנגעהויבען לעבען. די שטראַהלענדיגע גאַסטור בעגייסטערט איהם אָהן אויפֿהער, און די טראַגישע געשעהנישען רופֿען אַרויס ביי איהם צער־און־צאָרן, אויפֿרעגונג און האַס.

און מיהר ווי דער האַס און צאָרן איז געווען געווענדעט קעגען די געשעהנישען און קעגען יענע, וועלכע האָבען מיט ד,

געשעהענישען אנגעפיהרט — האט ביאליק זיין כעס געווענדעט קעי-
גען די יודען. און קעגען די יודען ווייזט ער ארויס מעהר צארן
איידער מעהר צער, כעס און האס, ווי מיטלייד און מיט געפיהל.
„פון שטאהל און אייזען, קאלט, הארט און שטום שמיד אויס א
הארץ פאר זיך, דו מענש, און קום!"

און ביאליק שמידט-אויס זיין הארץ, ווען ער קוקט-זיך-צו
צו די שוידערליכע בילדער, ער פלייסט זיך בלייבען ביי איינגע-
נער שטארקייט און וויל זיך נישט אבלאזען אינ'ם טרויער.

אין דער ערשטער מינוט איז ער נידערגעשלאגען פון דאס
געשעהענע, אבער באלד בעהערשט ער זיך און נעהמט-אן דעם
שטראפערישען און דערקלערענדיגען טאן. און פון שילדערונגען
געהט ער איבער צו אויסרוף-געשרייען, צו פראטעסט-ווערטער.
ווייזט-אויס, אז דער ארט בעשיצען פון די יודען זייער כבוד
און לעבען האט געווירקט אויף ביאליק'ן שטארקער, ווי די געשעה-
נישען גופא. און כמעט די גאנצע צייט לעבט און וואקסט אין
איהם, זיין בעציהונגס געפיהלען צום יודישען פאלק, און עס
פלאנטערען זיך טרעהרען-זיפצען מיט שטראף-רעד און קללות,
רחמנות און מיטגעפיהל מיט האס און עקעל. א אינערליכער קול
רופט איהם און בעפעלט צו זיין פון שטאהל און אייזען, קאלט,
הארט און שטום. אבער יעדעס מאל רייסט זיך ארויס פון דעם
ציין קריצעניש, און שילטען א קרעכץ און עס ברעכט-אויס א
טרעהר. דאס הארץ פלאצט פון שאנד און וועהטאג און ער כאפט
זיך צוריק און פאדערט ביי זיך:

„וואס זשע וויינסטו, מענש?
צו וואס פערדעקסטו מיט די הענד דיין פנים?—
קריץ שטארקער מיט די ציין און פלאץ פאר וועהטאג?"

ער זעהט דאס פאלק אין שענדליכען, מאכטלאזען פאלען
און מיט אויפגערעגטען האס שפאט ער ביז גאליגען געלעכטער.
און די אויפרעגונג וואקסט אלץ מעהר און מעהר, און גאר פלוצ-
לונג טהוט ער א קעהר זיין פנים און מיט ציין קריצעניש ווענדעט
ער זיך צו דער שכינה, וואס האט איהם געשיקט זעהן דאס פאלק
אין זיין שענדליכען פאלען. ערגיץ - וואו לעבט-אויף, ווייזט-אויס,
דער געדאנק, אז ס'איז א גרויס זינד שטעהן ביי אפענע קברים
און אפענע וואונדען און שיטען מיט שטראף רעד און שפאט-ווער-

סער. און צו גאָט, צו גאָט, וואָס האָט געוואָלט בלייבען געזעלט אין דער שוידערליכער געשעהעניש און געשיקט איהם צו זיין זיין שליח אויף שעלטען, צו דעם גאָט ווענדעט ער זיך אין אָנשטאָט ווייטער מאָהנען פאַר איהם, פאַר זיין כבוד, הויבט ער אָן מאָהנען ביי איהם פאַר׳ן כבוד פונ׳ם פאָלק. און ביאַליק ווערט־אָן דעם פאָדים, אויף וועלכען עס ציהט זיך זיין שטראָף־מגילה, און עס לאָזען זיך הערען אַנדערע ווערטער:

„איך בין אהער געקומען, טויטע ביינער,
ביי אייך מחילה בעטען: זייט מיר מוחל!
זייט מוחל אייער גאָט, איהר אייביגע פערשעמטע,
פאַר אייער ביטערען, פינסטערן טויט.
און איהר וועט קומען מאָרגען אינטער מיינע טהירען
און אָנקלאַפען ביי מיר און מאָהנען לוין—
וועל איך אייך עפענען, קומט, זעהט איך האָב נישט!
אַ גאָט׳ס רחמנות איז אויף אייך, כ׳האַב נישט!
אַ יורד בין איך, גלייך מיט אייך פעראָרעמט...
אין וועה און ווינד און וועה איז אַלע וועלטען!
און וואָלקען איינגעהילט איהר קאָפ וועט אייביג
מיין אַלטע שכינה וויינען שטיל פאַר בושה,
און נאַכט־אויף־נאַכט וועל איך אַראָב פון הימעל
בעוויינען זיך אויף אייער קבר”... (אין שחיטה שטאָדט).

און ביי וועמען איז דער וועהטאָג שטאַרקער און וואו איז, די בושה גרעסער?

ווען אַ פאָלק פערליערט די כחות, ווערט מאַכטלאָז און דערשלאַגען, קאָן עס ווידער בעניטען זיינע כחות אין אויפלעבען, אָבער זיין גאָט, ווען ער בלייבט אַ יורד און האָט שוין מעהר קיין כח נישט, ווי צו וויינען אין דער שטיל פאַר בושה,— וועמעס טראַגעדיע איז טיעפער? ביאַליק איז צוגעקומען צו דעם געדאַנק און ווייטער נישט געגאַנגען. ער האָט זיך צוריק אומגעקערט צו די שטראָף־רעד.

אויב אין דער פאעמע „אין שחיטה שטאָדט” מישען זיך אויס אויסגעצייכענטע שטראָף־רעד מיט ציטערדיגען צאַפלען, איז דאָס צווייטע שטראָף־ווערק „דאָס לעצטע וואָרט” (געשריבען נאָר יודיש) אינגאַנצען געשאַפען דורך דעם האַרטען, ברוגז׳ן שטראָ-

אין

פֿער. דער משורר האָט זיך אָבגערוקט פֿון די לעבעדיגע געשעהע-נישען און איז אַרײַנגעפֿאַלען אין גאַנץ פֿון נביאישע שטראָפֿערײַ. די שפּראַך און פֿאָרם האָבען דערגרײַכט צו גאָר אַ הויכער מדרגה, אָבער עס איז אַ פֿערקערפּערטע און אין נײַע פֿאָרמען איבערגעגע-געגעבענע בּיבעל-תוכחה. ביאַליק אַליין רופֿט עס אָן נביאיש, און אַלס נביאיש נעמען מיר עס אָן, אַבּסטראַקט און האַרט זענען די ווערטער אין „דאָס לעצטע וואָרט", זיי קלינגען אָב מיט אַ פֿער-הילכטען אָבקלאַנג פֿון אַלטע, פֿאַרצײַטיגע יאָהרען. עס רעגט אויף און דערצאָרנט דער פּאַטעטישער טאָן און די גרויזאַם-אָנגעצויגענע פּאָזע בּנוגע צום פֿאָלק. מיר זענען דאָך, אייגענטליך, שוין ווײַט פֿון דור-המדבר, און אונזערע אויסדערוועהלטע דאַרפֿען צו אונז נישט רעדען מיט אַזוינע ווערטער:

„אויב איהר זענט שטיין—איז זײַ אײַזען,
אויב איהר זענט אײַזען איז זײַ שטאָל"...

און שווער, אונאַנגענעהם ווירקט אויף אונז דאָס שעלטען.

„נאָר ווײַסט, איהר אונגליקליכע, ווײַסט —
איך האָב אַ וואָרט, אַ שרעקליך וואָרט,
וואָס ווערט אײַך הויבען פֿון דעם אָרט,
וואָס ווערט דאָס ליכט אײַך מאַכען שוואַרץ
און וועט סערסמ'ען אײַך דאָס האַרץ
און וועט פֿערגיפֿטען אײַך דאָס ביסען
און ביטער מאַכען אײַך דאָס ברויט,
דאָס לעבען וועט דאָס אײַך פֿער'מאוס'ען
און וועט נישט געבען אײַך דעם טויט...
איך וועל אויף אײַך מײַן גאַל אויסגיסען
און וועל בעשפּײַען אײַך מיט בלוט"...

(דאָס לעצטע וואָרט).

און אָט די תקופה פֿון אַ שעלטער האָט נישט געקאָנט לאַנג דויערען בײַ ביאַליק'ן. ער האָט נישט געקאָנט פֿערבלײַבען אין דער פּאָזע פֿון אַ שטראָפֿער און מיט אַ אויסגעשמידט האַרץ זיך בעציהען צו פֿאָלקס-אומגליקען. און ער קלאָגט זיך אין „לעצטע וואָרט":

„איך בין געשטראָפֿט פֿון גאָט מיט האַרץ:
איך האָב אַ האַרץ, וואָס קרענקט פֿאַר יעגעם.

וואָס קאָרטשעט זיך - פֿון פֿרעמדען שמאַרץ
און ווערט פֿערברענט פֿון יעדענס גיהינום".

און דאָס לעצטע וואָרט ביי ביאַליק'ן בעקומט דער טרייסט מיטפֿיהלענדער, וואָס בלוטיגט פֿאַר פֿרעמדע צרות:

„גליקליך איז דער און געבענשט זאָל דער ווערען,
וואָס ווערט פֿעראייביגען אייערע טרעהרען
הייליגע, צוויי-טויזענדיג-יאָהריגע טרעהרען".

(גלוסט זיך מיר וויינען).

אויך אין די צער-און צאָרן-ליעדער איז ביאַליק געבליבען אַ פּראָבלעמען-דיכטער. אויך אין די ליעדער טרעט-אָב דאָס ווירקליכע, רעאַלע אָן אַ זייט, און עס פֿערנעהמט דעם הויפּט אָרט די פּראָבלעם, דער געדאַנק. „אין שחיטה שטאָדט" הויפּט ביאַליק אָן פֿון די שוידערליכע בילדער און, דוכט-זיך, וויל דערצעהלען פֿון דעם, וואָס ס'איז געטהין געוואָרען, אָבער באַלד פֿאַלען-אָב די רעאַלע שטריכען. די וויטעגדיגע בילדער זענען שוין נישט רעאַליסטיש. די איינציגע בעזונדערע שטריכען צעפֿליסען זיך, און עס קומט דאָס אַלגעמיינע, פֿעראַלגעמיינטע, בילד. נישט בילדער, נאָר איין בילד, נישט געשעהעניסען, נאָר איין געשעהניש. דאָס פּערזענליכע טרעט אָב, און עס פֿערנעהמט דעם אָרט דאָס כללי'שע. ביאַליק איז דאָ ווידער דער עכטער נאַציאָנאַלער משורר, וואָס לעבט דער עיקר מיט נאַציאָנאַלע, גייסטיגע פּראָבלעם-וועלטען. דאָס געשעהענע געהט שטענדיג דורך ביי איהם דורך דער נאַציאָנאַלער פּריזמע, און ברענגט אַרויף אויפֿ'ן וואָגשאָל פֿון געדאַנק-געפֿיהל די פּראָבלעם פֿון נאַציאָנאַלער עקזיסטענץ. אַלץ שפּיגעלט זיך און שטראַהלט אָב אין'ם נאַציאָנאַלען שפּיגעל פֿונ'ם משורר'ס האַרץ. נישט די געשעהענישען אין זייערע רעאַליסטישע און פּסיכיש-פּסיכאָלאָגישע מאָמענטען, אויך נישט דער סאָציאַלער און סאָציאַלאָגישע עלעמענט זייערער טרעט-אַרויס אין די ליעדער. דורכאויס פֿערנעהמט ביאַליק'ן דאָס נאַציאָנאַלע, פֿון דער נאַציאָנאַלער הויך געהען אָב די שילדערונגען-איינדרוקען און צו איהם קעהרען זיי זיך אום.

אָבער דער נאַציאָנאַלער עלעמענט אין די איצטיגע שירים איז אנדערש פֿון דעם, וואָס איז געוועזען אין די שירים פֿון די ערשטע יאָהרען.

דאָרט איז געוועזען צופֿיעל פּובליציסטיק, דאָרט זענען גע=

ווען קליינליך־סקעפטישע מאָטיווען און נאאיוו־שוואַכער אַר'יסקוקען אויף ציון, און אין די איצטיגע שירים פיהלט זיך דער שטאַרקער גייסט פון א גרויסען „איך".

דער „איך" אָבער, איז מעהר פון אַלעס אַ נאַציאָנאַלער „איך", ווייל שטאַרקער און שאַרפער רעאַגירט ביי ביאַליק'ן דער נאַציאָנאַלער זעלבסט־בעוואוסטזיין און נאַציאָנאַלע גאוה, איידער דאָס פּערזענליכע געפיהל.

—

די צוויי עלעמענטען—פּערזענליכער און נאַציאָנאַלער—גאַנץ אָפט זענען זיי פערשידען און צו גאָר בעזונדערע וועגען פיהרען זיי. דאָס פּערזענליכע איז שטענדיג געבונדען מיט פסיכיש־ליר'ישעס, מיט סוביעקטיוו־אינדיווידואליסטישעס. און דאָס נאַציאָנאַלע איז מעהר אַבסטראַקט, אָביעקטיוו. ווי ביי יעדער גרויסער פּערזענליכקייט, איבערהויפּט פון געדריקטע פעלקער, האָבען אויך ביי ביאַליק'ן געקעמפט די צוויי כחות: דאָס ריין פּערזענליכע—דאָס סוביעקטיווע, אינטימע, און דאָס נאַציאָנאַלע—דאָס סינטעטיש־געדאַנקליכע. געזיגט האָט ביי ביאַליק'ן דאָס נאַציאָנאַלע. דער עיקר איז ביי איהם די פּראָבלעם פון די געשעהענישען, דער סינטעטישער סך־הכל און פועל־יוצא פון נאַציאָנאַלען שטאַנדפּונקט. און אַזוי־אַרום ווערט געגעבען דאָס געשעהניש נישט פון אינווייניג, אין די פסיכישע מאָמענטען, נאָר אין דאָס אויסערע און איבעראַשענדיגעס.

אָבער סוף־כל־סוף איז דאָס נאַציאָנאַלע אַזוי געקניפּט און געבונדען מיט דאָס פּערזענליכעס, אז ס'איז שווער אָבטיילען איינס פון דאָס צווייטע. דער מעהר פיהלענדיגער ביי ביאַליק'ן איז דער נאַציאָנאַלער „איך", אָבער אין די שפּעטערדיגע יאָהרען בלייבט דער פּערזענליכער „איך" אויך נישט גלייכגילטיג. בכלל, קאָן שוין דער איצטיגער משורר נישט זיין אינגאַנצען אַבסטראַקט, ריין פילאָזאָפיש געשטימט. די צייטען פון הוילע אַבסטראַקציע זענען שוין אין פאָזדע, ווי אין וויסענשאַפט, לאַנג פאַרביי, אין דער איצטיגער מענש קאָן נישט לעבען אַבסטראַקט, אין דער וועלט פון לויטער פילאָזאָפיע. און ביי ביאַליק'ן ווען דער פּערזענליכער „איך" שפּייזט שטענדיג דעם נאַציאָנאַלען, פלעכטען זיך אויך אָפטמאָל אָט די צוויי „איך", און צייטענווייז איז שווער צו דער־געהן, וואו ענדיגט זיך איינער, און וואו הויבט זיך אָן דער צוויי־

טער. און צוהן קיין ספק, אז אין יעדען פון זיי ליעגט די קראפט פונ'ם אנדערען, וואס פערשטארקט און פערגאנצט איהם. די פערזענליכע גוטמוטיגקייט און געשמאקפולע קראפט טריפען אריין גבורה און בעגייסטעריג אין די נאציאנאלע מאטיוועו, און די נאציאנאלע הירבנות, די נאציאנאלע קלאפ פערטיפען און פערשארפען זיין אינטואיטיווען גייסט.

און מערקווירדיג איז געוועזען דער פלאנטער, די צוזאמענבעציהונג פון אויסערליכע איינדריקען און אינערליכען גייסטיגען צושטאנד: דער צער-און-צארן האט געפיהרט א שטארקען קאמף מיט זיין הארמאנישע גאנצקייט. אין קישינעוו, „וואו פייער, האק און אייזען האבען אויף דער ווילדער חתונה א ווילדען טאנץ געשפילט, דארט, וואו ער האט געפיהלט דעם כוט-שרעק, וואס האט געפאכעט מיט קאלטע, שווארצע פליגעל און ווארגענדיג זיך מיט טרעהרען און צאן-קריצעניש, האט ער אנגעשריבען זיין „על השחיטה" (אייר תרס"ג), — אין דעם זעלבען קישינעוו, אין א חודש ארום, (אין סיון) שרייבט ער זיין ליעד „עם שמש". שפעטער (תמוז תרס"ג—תשרי תרס"ד) פערנעהמט ער זיך מיט „משא נמירוב", — דער נאך מיט'ן יודישען „אין שחיטה שטאדט" — און באלד הויבט ער ווידער אן שטריקען מיט שטראהלען-שפיזלען דעם פראכטפול זוניגען געוועב פון גלענצענדיגע נאטור-שילדערונגען: אין א פאר חדשים ארום נאך „משא נמירוב" (אין טבת תרס"ד) שאפט ער די זוניגסטע ליעדער, די „משירי החרף":

„פרייהיג קעלט, א קרא פון ראבען,
— האבען מיר צעשטערט מיין שלאף
און איך ווייס נישט, וואס איז פלוצלונג
אויף מיר א יום-טוב פריידיג אראב
און איך ווייס נישט, ווער ס'פערגעסען
ריינעם גליק און הארץ ביי מיר,
ווארום האט מיין ארעם צימער
חן בעקומען אהן א שיעור"...

און ביאליק שטייגט אלץ ווייטער און קומט צום סאמען אידעלסטען און טיפערסטען ציהרונג פון זיין ליעדער-אוצר, ער קומט צו צו „הברכה" (תשרי תרס"ה). די פריהערדיגע נאטור-בילדער זענען אויפרעגונגס-איינדריקען פון נאטור, זיי רעגען-אויף דעם

דיכטער'ס הארץ און רופען צו אַקטיווע טהאַטען. „הברכה" איז אַ שטילער אָבקלאַנג, אַ סינטעז פון דער וועלט, וואָס האָט זיך געשאַפען אינ'ם האַרץ פונ'ם דיכטער. ווי אַ שטילע סאַשעלקע, וואָס ביאַליק דערצעהלט וועגען איהר, אַז געבענשט מיט ליכט און געוואַקס מיט שאָטענס, לעבט זי צווישען שטילקייט און שטורם און טרוימט אַ טרוים פון אַ איבערגעקעהרטער וועלט, אַזוי לעבט דאָ אין דער וואונדערבאַרער פאָעמע ביאַליק'ס נשמה. כּר׳ המתרגם ווערט זי פער׳חלש׳ט אינ'ם סוף פון א.ה׳ בעשיצער, דעם וואלד, אין אין אָווענד בעהאַלט זי זיך אין זיין שאָטען און מיט אַ בעזונדערע שטילקייט איז זי איינגעשטילט.

ער האָט זיך אָבגערוקט אין דער שטיל, זיך אָבגערוקט פון אייגענעם שטורם און פון אייגענעם רוף און זיך פערוקט אין דער שטילקייט פון אייגענעם האַרץ. אין „הברכה" האָט ביאַליק איבערגעגעבען דעם זיי־געזונד דער וואונדערבאַרער וועלט, וואָס האָט אין איהם פון דער פריהסטער קינדהייט געלעבט. „הברכה" פערענדיגט די שטורמישע תקופה אינ'ם לעבען פונ'ם דיכטער.

VI.

פון דאַן־אָן הייבען זיך אָן הערען נייע מאָטיווען אין ביאַליק'ס פאָעזיע, נייע ציטערדיגע טענער. ערגיץ־וואו, אין טיעפעניש פונ'ם דיכטערס הארץ, האָט עפּיס געפּלאַצט, עס האָט זיך דער ווידערקול איבערגעגעבען אין די געפיהלען־געדאַנקען אין צוגעגעבען אַ בעזונדער קאָלאָריט, וואָס פערמאָגט פון אייגענער שוואַכקייט אין אויך פון אייגענער האַרץ־רייכטום. עס האָבען זיך אַרויסגערופען בעהאַלטענע טענער, זיי ברענגען אַ גרוס. אַ אָבקלאַנג פון אַ אינערליכע וועלט, וואָס האָט געלעבט ביים משורר. ביאַליק קומט־צו צו די מאָטיווען און קעהרט זיך אָב פון זיי. ער האָט דערפיהלט דאָס נייעס, וואָס האָט זיך דערוועקט אין איהם און פערנומען האַרץ און נשמה, אָבער ער שרעקט זיך נאָך אַליין פאַר זיך, פאַר דער אינערליכער שטימונג, וואָס ווערט אַלץ רייפער אין איהם.

ביאַליק דערגרייכט צום מאָמענט, ווען מיט אַמאָל הויבען אָן אַוועקגעהענדיגע יאָהרען אָבקלינגען מיט אַ טרויער־קלאַנג אין דערוועקען טיעפע, בענקענדיגע געפיהלען־ערינערונגען נאָך פער־

גאַנגענע טעג און צוזאַמען מיט דעם טריפען זיי אַרײַן ודיקענדיגע אונצופרידענהייט און האָפנונגלאָזע-געפיהלען אויף גרויסע טהאַטען און גרויסע ווינען, וועלכע זענען פערבליבען נישט דערפיהלטע און אין יענער צייט, אין יאָהר תרס"ה, האָט ער אָנגעשריבען „ואם ישאל המלאך", מגלת האש" „הכניסני תחת כנפך". אין די אַלע לידער הערען זיך אָבקלאַנגען פון אָט דער הארציג-בעקענדיגער שטימונג.

און ווי אומעטום אַזוי אויך דאָ גיט ביאַליק נאָר דעם ווייטען אָבקלאַנג אָהן די אונמיטעלבאַרע געפיהלען, וואָס האָבען עס פערנומען. ווי אין די פריהערדיגע לידער, איז אויך דאָ ביאַליק נישט אַ פסיכאָלאָגישער ליריקער און ער רעדט נישט וועגען זיינע אינערליכע איבערלעבונגען, ווי זיי זענען געבוירען און ציהען זיך פון אייגענעם האַרץ און געפיהל און זענען נאָך אין זייער פסיכישען צושטאַנד. אויך דאָ גיט ביאַליק דעם אָבקלאַנג, דעם סינטעטיש-אָבסטראַקטען סך-הכל פון דאָס געשעהענע.

בכלל זענען נאָך די שטימונגען אינטימע, שטיל-בעהאַלטענע, זיי זענען נאָך נישט אָנגעקליידט אין גאַנצע פערענדיגטע פאָרמען און נישט אָנגעצויגען אויף איין שנור. איינציגווייז, איינציגווייז ווערען אָט די געדריקטע געפיהלען-שטימונגען געבוירען אין פערבאָרגענסטע ווינקעלעך פון דיכטערס נשמה, און פון צייט-צו-צייט לאָזט זיך הערען אַ ווייטער, דערווייטערטער גרוס. דער הויפט-מאָטיוו, וואָס געהט-דורך איבער אַלע שורות אין די נייע לידער איז א שטילע האַרץ-בענקשאַפט געמישט מיט געדריקטען געמיט און אונבעהאָלפענע פערצווייפלונג אויף עפיס-וואָס אָנגעוואָרענעס, וואָס וועט זיך קיינמאָל שוין נישט אומקעהרען. זיין האַרץ און נשמה זענען אַריינגעטהון אין פערנעבעלטער פערגאַנגענהייט, און פון דאָרט ציהען זיך שטיל בענקענדיגע און האַרץ דריקענדיגע שטימונגען. ער הויבט-אָן אונטערפיהרען אַ סך-הכל צום אייגענעם לעבען און שאַצט-אָב זיין אָרט און ווערט אין וועלט, און די טרויער-בילדער הויבען זיך אָן מיט גרויסען אומעט און נאָך גרעסערע בענקשאַפט און זיי געהען-אויס שטיל, שטיל, כמעט אהן ווערטער.

„אויב דער מלאך וועט דיך פרעגען, מיין קינד,
וואו איז דיין נשמה?
געה אין דער וועלט אַריין און זוך זי, מיין מלאך!

פֿאַרהאַן אין דער וועלט אַ רוהיג דאָרף, אַרומגערינגעלט מיט אַ וואַלד-מויער, און בײַם דאָרף — אַ בלויער הימעל, אַ הימעל אָהן גרענעצן, אויפֿ'ן בלויען הימעל איז אַ בן-יחיד אין מיטען: אַ אײַן-און-אײַנציג וואָלקענדעל, אַ ווײַסער און אַ קלײַנער. אין אַ זומערדיגען בײַטאָג האָט זיך דאָרט, אויפֿ'ן דאָרף, אײנער אַלײן געשפּילט אַ פֿערלאָזט קינד. אַ קלײנ'ס אײדעל'ס און פֿערחלומ'טס.

דאָס קינד בין איך געווען, מײַן מלאך.

אײנמאָל איז די גאַנצע וועלט פֿער'חלש'ט און ענטשוויגען געוואָרען. דעם קינד'ס אויגען האָבען זיך געצויגען צום הימעל און זײ האָבען איהם, דעם אײנציגען, קלאָרען און רײנעם וואָלקענדעל דערזעהן. און זײַן נשמה האָט געצאַפּעלט און איז אויסגעגאַנגען, ווי עס צאַפּעלט און גערט-אויס אַ טײַבעלע אין איהר שטײגעל —, ווען ער האָט איהם, דעם וואָלקענדעל, דערזעהן...

— איז סאַקי די נשמה אויסגעגאַנגען? —

פֿאַרהאַן, מײַן מלאך, אויך אַ זון אויף דער וועלט.

מײַן נשמה האָט געטרעטען, אַ גאָלדען-שטראַהל אַ רחמנות-דיגער, אין ווי אַ ווײַסע באַבאָשקע האָט אויף פֿליגעל פֿון שײַן מײַן נשמה פֿיעל צײַט אַרומגעשװיערט:

אײנמאָל, אין אַ פֿריה-מאָרגען איז זי אויף אַ גאָלדען שטראַהל געריטען און זיך געלאָזט זוכען אַ טוי-פּערל צווישען גראָזען: אַ רײנע אין אונשולדיגע טרעהר האָט דאַן אויף מײַן באַק געציטערט. האָט אַ טרײסעל געטהון דער שטראַהל, און מײַן נשמה האָט זיך אַראָבגעגליטשט און איז אַרײן אין טרעהר...

— איז זי דערטרונקען געוואָרען, די נשמה?

נײן, זי איז אַראָבגעפֿאַלען אויף אַ בלעטעל פֿון אַ הײליגער גמרא.

אַ גמרא האָט געהאַט מײַן זײדע, פֿון פּאַרמעט און צנ'אַלט פֿערגעלבטע. איגוועניג זענען האָר פֿון זײַן ווײַסע באָרד, פּסול'ע ציצית פֿון זײַן טלית-קטן געלעגען און סימנים פֿון חלב און וואַקס זענען דאָרט געווען. אין דער גמרא, צווישען די טויטע אותיות האָט אײנע אַלײן געצאַפּעלט מײַן נשמה...

— איז זי דאָרט דערשטיקט געוואָרען?

נײן, מײַן מלאך, זי האָט געצאַפּעלט און געזונגען.

צווישען די טויטע אותיות האָבען מײַנע שירים דאָס לעבען

ליעב בעקומען, און דעם כפרים־אַלמער פון מיין זיידען האָבען איינביג־טויטע געצאַפּעלט. און פערש׳עדען זענען געווען די שירים: וועגען אַ קליינעם, קלאָרען וואָלקען; וועגען אַ גאָלדען שטראַהל און שיינענדיגער טרעהר וועגען פסול׳ע ציצית און טראָפּען־וואַקס, — נאָר אין ליעד האָבען זיי נישט געוואוסט די ליעד פון יוגענד און ליעבע.

האָט זי זיך געריסען, די נשמה, מיינע צו אַנטרינען און נישט געפינען קיין טרייסט. האָט זי געחלש׳ט ביז צום אויסגעהן און ס׳איז געווען שווער ביז צום טויט.

אַ־ינמאָל בין איך געוואָר־געוואָרען אין מיין אַלטער גמרא, —

און מיין נשמה איז פון דאָרט אויעקגעפלויגען... — — —

און זי שוועבט־אַרום איבער גאָר דער וועלט, געהט־אום און בלאָנדזשעט און געפינט קיין טרייסט נישט;

און אין די פרומע נעכט פון אָנהויב ווען די וועלט איז מתפלל אויף דער פגימה פון לבנה, קלאַפּט און וויינט און בעט שטילערהייט אויף ליעבע״ . . . (ואם ישאל המלאך).

ביאַליק וויל שאַפען פאַר זיך, פאַר זיין בענקענדיגער נשמה ליעבע. ער וויל זיך פערפלאָנטערן אין איהרע נעצען, אָבער צו אמת ער ליעבע האָט ער נישט דערגרייכט. שטילערהייט האָט געקלאַפּט זיין נשמה אינ׳ם טויער פון ליעבע, און די ליעבע האָט ער נישט אַרויסגערופען. נישט די פרוי איז געקומען און נישט די געפיהלען איבערלעבונגען־איינדריקען, וואָס ציהען זיך אַרום דער פרויען־ליעבע. ביאַליק האָט דאַן אָנגעשריבען עטליכע ליעבע־ליעדער, אָבער אין זיי איז נישטאָ די ליעבע אַליין, נישטאָ די פערגניגען־ליידען, דאָס פיבערישע וואַקלעניש און ציטערדיגע פרייד פון אַ פערליעבטען. די ליעדער זענען אַ תפלה, אַ געבעט אויף ליעבע. עס לעבט אין זיי האַרציגע בענקשאַפט און שטילע קלאָגעניש פאַר וואָס די אמת׳ע ליעבע קומט נישט. און אויך אין די ליעדער הויבט זיך ביאַליק אויף העכער פון דער ווירקליכקייט, און די ליעדער דערווייטערען זיך פון דאָס רעאַלע, ווירקליכע. עס בעוויזט זיך נישט די ליעבע, נאָר די שטימונג, וואָס דערנעהנטערט זיך צו סינטעז, צו געדאַנק, צו פּראָבלעם. דער געדאַנק, די פּראָבלעם, זענען צוגעפיהרט צו נאַציאָנאַלער הויך, זאָבער דאָס אינטימע הערט נישט אויף צו לעבען אין די איינציגע ליעבע־ליעדער, און ווי ביאַליק האָט זיך

נישט געפלייסט אבשיילען דאס סוביעקטיווע פערזענליכע, שוועבט אלץ ארום דער אינערליכער ציטער, און עס הערט זיך זיין הארץ-קלאפען!

„אין דער צייט פון דחמים, פון דערמערונג, בייג זיך אן, וועל איך דיר דעם סוד פון מיינע יסורים ענטפלעקען:

מ'זאגט פארהאן יוגענד אויף דער וועלט—וואו איז מיין יוגענד?
און נאך א סוד וועל איך דיר דערצעהלען:
מיין זעל איז אין פלאם פערברענט געווארען;
מ'זאגט, פארהאן ליעבע אויף דער וועלט—וואס אזוינס איז ליעבע?"

עס איז א שטיל-שטילער אקארד פון א טיעפע, אינערליכע סימפאניע. מיר פערנעמען נאר א ווייטען, פערטויבטען אבקלאנג, פערשטיקטען אין טיעפעניש פון אייגענעם הארץ. ביאליק שרייט נישט און רופט נישט, עס לאזען זיך הערען שטיל-הארציגע ווערטער:

„די שטערען האבען מיר אבגענארט,
געוועזען א חלום איז ער א דורך.—
איצט האב איך גארנישט,
גאר נישט אויף דער וועלט".

VII

„און אז אויפ'ן הארצען איז געווארען זעהר שווער, און עס האבען איהם בעפאלען זיינע גרויסע חלומות און טיעפע וועהטאגען, בעפאלען ווי כוואליעס פון ים,—איז גאנץ פריה מיט'ן מארגענשטערען איז דער יונגערמאן ארויס אויסער'ן שטאט. ער האט זיך אנגעשפארט הארט אויף א איינזאמען בוים, וואס ביים ברעג פון א דרעמלענדיגען טייך, ער האט געהויבען די אויגען צום מארגענשטערן און געזוכט זיין שאטען אין דעם וואסער פון טייך. ער האט אויך אריינגעקוקט אינ'ם אבגרונד פון זיין אייגענער זעל. אזוי איז ער פיעל צייט געשטאנען און מיטגעשוויגען מיט דער ארומיגער וועלט און מיט דעם אייגענעם אומעט, דעם אומעט פון א פערזענליכקייט".

ביזאהער האט ביאליק גענומען פון אויסען. דאס אויסערע פלעגט ארויסרופען ביי איהם ענטציקונג אדער אונצופרידענהייט, ליעב-גזאנג אדער פראטעסט-געשרעה. צופיעל האט געברויזט אין

איהם דאס נאציאנאלע לעבען, צו שטארק איז געווען דער צו בונד צו זיין לעהרע און וועלט-אנשויאונג, ער זאל קאנען אבגעהן אן א זייט און אין דער שטיל ציהען זיין אייגען אינטים לעבען. אבער סוף-כל-סוף האט ער זיך פערטיעפט אין זיך. עס ווייזט זיך ארויס, אז אויסער די נאציאנאלע פראבלעמען, אויסער די אביעקטיווע געדאנקען, האט געלעבט אין דער טיפעניש פון זיין הארץ א אייגענע וועלט, איינגעהילט אין נישט אויסגעפולטע פערלאנגען, א וועלט, וואס איז פערוועבט מיט דינע הארץ-פסיכישע שפינוועבס.

דאס רייסעניש-בענקעניש נאך ליעבע האט ער באלד אין זיך בעקעמפט. בעקעמפט און בערעכטיגט זיין אוועקגעהן. ביאליק פערמאגט א שטארק און געזעלשאפטליך-געזונדטע נאטור, וואס האט גובר-געווען אין זיך דעם פיבערישען צושטאנד. ער האט באלד געפינען די טרייסט און אנגעמערקט פאר זיך דעם אויסוועג.

דאס הארץ ציהט זיך נאך נאך דעם אוועקגעהענדיגעס, און דאס אויג קוקט שוין זיך איין אין עפעס-וואס אנדערש.

„דו געהסט אוועק פון מיר—געה געזונד, און זאל דיין ווילען אליין זיין די ליכט אויף דיין וועג און געפין די רוה דארט, וואו דו וועסט זיין.

און איך?—נישט זארג, איך בין נישט איינזאם:

כל-זמן די זון איז שען אין איהר ארויסגאנג און אונטערגאנג, און גאטס-שטערען זענען גאך נישט מיעד ווינקען צו מיר, בין איך נישט אינגאנצען פערפאלען, און דער קוואל פון מיין טרייסט איז נאך נישט אויסגעשעפט. זעה—מיר פעהלסט דו, אבער איך האב נאך גענוג: איך האב א גאנצע וועלט... איך האב א הארץ,—א פאלאץ פון זעהונג, א נעסט פון חלומות"...

פון דער ליעבע איז איהם פערבליבען דער הארץ-ציטער און הייליגער אומעט. די ליעבע איז צו איהם געקומען פערהילט אין א טונקעלען שלייער, איהר ווירקליכען געזיכט האט זי איהם נישט בעוויזען. דאס איז די ליעבע פון דער פריהערדיגער בית-המדרש יוגענד וואס איז בעציהרט מיט'ן ווייטען אבקלאנג פון שיר-השירים בענקשאפט און שיר-השירים שטימונג, און איז ווייט פון רעאלע ליידענשאפטען. פין דער ליעבע האט ער אמת נישט גענאסען, זי האט איהם אבער ארייננעפיהרט אין די אינערליכע, סוביעקטיווע ווינקלען פון זיין אייגענער נשמה.

דאָרט, אין די חדרי־חדרים פון אייגענעם האַרץ, האָט ער זיך אָנגעשטויסן אויף געפּיהלען־שטימונגען, צו וועלכע ער האָט זיך בּיזאַהער ניט צוגעהערט. פון די בּעהאַלטענע חדרים, פון דעם קדש־הקדשים פון אייגענעם האַרץ, לאָזען זיך הערען ציטערדיגע שטימען, פול מיט אַנגסטען און האַרץ־קלעמעניש, וואָס האָבּען אָנגעהויבּען מאָהנען בּיי זיך און בּיי׳ם סוד פון דער וועלט דאָס אייבּיגס און אייגענס.

„איצט—כאַפּט זיך אַרויס בּיי ביאַליק׳ן אין זיין אַרטיקעל „שירתנו הצעירה"—איצט, בּיי זונען אינטערגאַנג, איז געקומען, דוכט־מיר, די צייט, ווען די נאַציאָנאַלע פּאָעזיע זאָל זיך אַרומ־וויקלען אין אַ טלית. און איינע אַליין, בּיי זיך אין דער היים, זאָל זי אָבּריכטען איהר נאַכט־תּפלה".

די מאָטיווען פון די לעצטע ליעדער זענען גאָר אַנדערע, זיי שטאַמען פון אינווענדיג, פון׳ם תהום פון אייגענעם נפש און שפּיזען זיך פון אייגענער מאַכטלאָזיגקייט און שוואַכקייט. און ניט די אָבּגעשטאַנענקייט פון׳ם פאָלק איז דער עיקר טראַגיזם בּיים משורר, ניט פון דאַנען ציהט זיך דער מקור פון צוויי־פעל און אומעט. אויך ניט דאָ צינדט זיך אָן, און בּרענט דער פייער פון האָפנונג און גלויבּען.

די איינציגע אונצופרידענהייט איז גאָרניט ענהליך צו דער פריהערדיגע. זי איז אַ פּאַסיווע, זי רופט בּאַהד ניט אַרויס דעם לעהרער און שטראָפער־טאָן און טיטעלט ניט אויף עפּעס־וואָס אַנדערש, אַנשטענדיגעס. די פריהערדיגע אונצופרידענהייט שטאַמט פון אויסען און וואַקסט פון אויסערליכע כחות, די איינציגע איז מעהר אַ אינערליכע, אַ פּסיכישע, זי האָט וועניגער אָדער גאָר וועניג אָנריהרונגס־פּונקטען מיט געזעלשאַפטליכע ערשיינונגען און לעבּענס־געשעהנישען און איז דורכאויס געקניפּט און געבּונדען מיט אייגענעם אינטימען לעבּען.

ביאַליק אין וועלכען עס רינט די בּלוט פון פּאָעטישע נביאים און וואָס איז געוועהנט רעדען מיט קולי־קולות, ביאַל.ק דער שליח־צבור פון כלל־צרות וואָס האָט געריסען קברים און וואונדען, וויקעלט־זיך־איין אין זיין טלית און פערוקט אין אַ ווינקעל ציהט ער זיין אייגענע תּפלה און דערציילט וועגען אייגענער שוואַכקייט און שברת־הלב. און איינע נאָך דער אַנדערער קומען

די ליעדער און דערצעהלען וועגען דאס נייע, וואס איז פארגעקו־
מען ביים דיכטער. עס חור'ט זיך שוין מעהר נישט איבער די
געשמאקפולע און לוסטיגע ענטציקונג פון נאטור. די ברענענדיגע
אויגען האבען זיך ווי אויסגעלאשען, און א שטילער ציטער האט
דורכגענומען זיין קרעפטיגען גוף. און נישטא שוין די פריהערדיגע
זיכערהייט אין אייגענעם כח, אין אייגענער גערעכטיגקייט. פריהער
האט ער געזעהן דעם שולדיגען און געהאט מוט צו פערהאסען,
צו שעלטען. ביינעט ער איז געווען אויפגערעגט, האט ער מיט
אימפעט זיך ארויפגעווארפען אויף דער גלייכגילטיגקייט פונ'ם
פאלק, זיך געבייזערט, געשטראפט און אויסגעשריען: „נישטא פאר
אייך קיין נחמה!", אבער איצט איז ער פערטיפט אין אייגענעם
טרויער. די אודיטאריע איז אויסגעלעדיגט, עס האבען זיך אויס־
געלאשען די ליכט, און איינער אליין בלייבט ער מיט זיך און
מאהנט ביי זיך דעם אייגענעם חשבון-הנפש.

שווער צו זאגען, וואס, אייגענטליך, האט געבראכט ביאליק'ן
צו אזא געדריקטער שטימונג.

ביאליק איז שטענדיג געווען געווירקט פון די אויסערליכע
כלל-צרות, און זיין נאציאנאלער „איך" האט שטארק רעאגירט
אויף די לעבענס-געשעהנישען. אבער פונקט אין די לעצטע יאהרען
האבען זיך די כלל-ענינים אין פיעל פערבעסערט און מעהר ווי
אלע מאל זענען זיי געווען בכח בעפרידיגען דעם נאציאנאלען
טהוער, און ביאליק אליין, אלס כלל-מענש, איז אין דער זעלבער
צייט מונטער און אפטימיסטיש געשטימט, ער איז פול מיט ווילען
און האפנונג און ער גיט-צו זיין געזעלשאפטליכער ארבייט גייסט
און לוסט. ביאליק דער דיכטער האט זיך אבגעטיילט פון ביאליק
דעם טהוער, און אין דער צייט, ווען דער לעצטער שטעהט אין
מיטען דער ארבייט, רופט און איז פערזיכערט אין דעם, צו וואס
ער רופט, איז דער דיכטער בעהאלטען אין חדרי-חדרים און צעהלט
די טריט פונ'ם איינזאמען וועג, וואס זיין נשמה מאכט דורך.

אין איניגע ליעדער פון די לעצטע יאהרען (חוה, לך ברח
און אנדערע). פרובט זיך ביאליק ווידער אננעהמען דעם פריהערדי־
גען שטראפערישען טאן און וויל ארויפווארפען די שווערע שטי־
מונג אויפ'ן כלל. די שירים ווערען אין די שטילע אינטימיטעט,
מיט וועלכע עס צייכנען זיך אויס אלע ביאליק'ס ליעדער אין די

לעצטע יאָהרען. אין די ליעדער פֿעהלט אויך די פֿריהערדיגע פֿערזיכערהייט אין דער אַמאָליגער פֿעסטער רוף. ביאַליק ווערט אַ זעלטענער גאַסט אין דער ליטעראַרישער וועלט. פֿון אַלע מאָל איז ביאַליק געוועהנט קומען מיט אַ גאַנצען, פֿערענדיגטען שיר, ווענען אַ דורכגעפֿיהלטען און ביז'ן סוף דורכגעטראַכטען שטימונגצושטאַנד. ביאַליק'ס שיר האָט שטענדיג סינטעזירט געפֿיהלען־געדאַנקען און געפֿונען דעם געדאַנקליכען פּועל־יוצא. די ראָמאַנטישע בענקשאַפֿט נאָך ציון, די אונצופֿרידענהייט און זעלבסט־ערנידערונג פֿונ'ם פֿריערדיגען יודישען אינטעליגענט, דאָס שטענדיגע צווייפֿלען אינ'ם קיום פֿונ'ם יודישען פֿאָלק, דאָס וואַקלען צווישען מערב און מזרח, צווישען דער גרויסער וועלט און ענגע ד' אמות, — דאָס אַלץ איז דורך ביאַליק'ן אין אַ געוויסער מאָס פֿעראַלגעמיינט געוואָרען, דאָס רויהע און צוואָרפֿענע האָט בעקומען דורך ביאַליק'ן דעם קינסטלערישען תקון. און שווער איז געוואָרען פֿאַר ביאַליק'ן זיין שאַפֿונגס־פּראָצעס, ווען ער און זיין אינערליכע וועלט האָבען זיך געפֿונען אינ'ם ברודענדיגען און פֿערפּלאָנטערטען צושטאַנד און פֿאַר איהם אַליין איז געוואָרען נישט קלאָר און פֿערנעבעלט דער וועג און אויסוועג פֿון אַרומיגען לעבען. ווען ביאַליק וואָלט געווען דער אינדיווידועל־סוביעקטיווער דיכטער, וואָלט ער זיין שאַפֿונג־פּראָצעס געפֿיהרט אין די טיעפֿקייטען פֿון אייגענער פּערזענליכקייט, ער וואָלט זיך געגריבעלט אין דער אייגענער פּסיכיק און וואָלט פֿון דאָרט בעקומען שטאָף פֿאַר זיין דיכטונג. ביי ביאַליק'ן אָבער איז פֿאַרהאַן אַ געוויסער תהום צווישען זיין פּערזענליכקייט און שאַפֿונג. און ער האָט אָט דעם תהום נישט איבערגעטראָטען אויך אין זיינע לעצטע ליעדער, ווי „צנח לו זלזל“, וואָס פֿערמאָגען אַזוי פֿיעל ציטערדיגע מאָטיווען און טיעף־אינטימע טענער.

ביאַליק פֿערשטיקט אין זיך דעם אינערליכען וועהטאָג, וואָס שטאַמט פֿון שטאַרקער פֿערצווייפֿלונג און טיעפֿער איינזאַמער בענקשאַפֿט. צו אונז דערגעהט אַ ציטערדיגע שטימע פֿון שטילע תפלות. עס איז נישט דערוואַקסען צו עפּיס־וואָס גאַנצעס, פֿערענדיגטעס. גיכער איז עס אַ שעמעוודיגע תפלה פֿון אַ פֿערוועהטאָגט האַרץ, וואָס שעמט זיך פֿאַר אייגענע ווערטער. עס איז נישט אַ תפלה עפּיס־וואָס אויסצובעטען, עס איז אויך נישט קיין בקשה צו אַ גרויסען האַר. ווען מען בעט עמיצען פֿאַר עפּיס, זאָגט מען דיט־

ליך דעם געבעט. דער משורר ווייסט נישט פֿאַר וועמען צו בעטען. ער האָט אָנגעוואָרען זיין קדש־הקדשים ווינקעל. וואוהין ער זאָל זיך קאָנען ווענדען. דער משורר זוכט ערגיץ נייע לוחות, די אַלטע האָט ער שוין לאַנג צעבראָכען. — — —

פלוצלונג איז אָנגעפֿאַלען די גיהיימע נאַכט. אַ מאָדנע בענקשאַפֿט האָט זיך אַריינגעריסען אין האַרץ,—אין אַ טיפֿע אינציפֿרידענהייט פֿון אייגענעם לעבען, פֿון נישט־ערפֿילטע פֿערלאַנגען. אַזוי פֿיעל האָט צוגעזאָגט דער פֿריהמאָרגען, אַזוינע גרויסע פֿערלאַנגען האָט דער טאָג אַרויסגערופֿען, ער האָט געמונטערט און געמאָהנט אין אָט ציהט שוין דער טאָג זיין לעצטען זיפֿץ און מיט׳ן פֿון אַוועקגעהענדיגען טאָג רייסט זיך אַרויס פֿונ׳ם האַרץ אַ שטיק דער נשמה. אַ שטיק פֿון דאָס וועזען, גלייך ווי דאָס וואָלט דער לעצטער טאָג אינ׳ם לעבען געווען און דאָס לעצטע מאָל איז די זון אויפֿגעגאַנגען. און אַ טריבער און מאַכטלאָזער ווערט ער ענטשוויגען און שטיל און איינגעהאַלטען בעט ער, בעט ער און איז מתפּלל.

. פֿאַר וועמען? — אונבעוואוסט;

איף וואָס? — איף זיך, אויף עפּעס אַוועקגעהענדיגעס, וואָס האָט געלעבט און פֿערשוואונדען, אויף פֿערלאַנגען, וואָס זענען צערונען אינ׳ם טיפֿען אונענדליכען תהום פֿון וועלט און פֿערגאַנגענהייט.—

VIII.

אין די פֿריהערדיגע קאַפּיטלען האָבען מיר בעוויזען די וועגען פֿון ביאַליק׳ס שאַפֿונג, איצט ווילען מיר זיך גענויער אָבשטעלען אויף דעם אַרט און פּסיכאָלאָגיע פֿון זיין שאַפֿונג.

פֿאַרהאַן שרייבער, וואָס זייער שטים טראָגט זיך צו אונז פֿון נעבעל און דונקעלהייט פֿונ׳ם שאַפֿונגס־פּראָצעס. דאָס האַרץ און פֿאַנטאַזיע זענען פֿערפֿלייצט מיט געפֿיהלען און איינדרוקען, וואָס ווערען געבוירען און ווערען פֿערשוואונדען, עס קומען אָן געהויבענע שטימונגען און עס פֿאַלען אָן שווער־דריקענדיגע, עס וואַקסט ליעבע און האַס, ענטציקונג און עקעל, האָפֿנונג און ענטיישונג,— און דאָס אַלץ מישט זיך אויס מיט בעגעגענישען, איינ-

דרוקען אין צוזאמענשטויסונגען, און עס ווארפט זיך די פאנטאזיע
פון שטארקען וועהטאג צו יום-טוב'דיגע פרייד. און ווען דאס
הארץ געפינט זיך נאך איינגאנצען אין די נעצען פון אט די
ברויזענדיגע כחות רופט שוין א אינערליכע שטים צו שאפען פאר-
מען, צו אויסגיסען דאס אנגעקליבענע. ס'איז נישטא די געדולד
איבערצוזיארטען די וואולקאנישע תקופה, עס פעהלט די נויטיגע
אינערליכע קראפט איינצונעהמען און בעקעמפען דעם כאאטישען
שאפונגס-ווילען. און דער קינסטלער פאלט אריין איינגאנצען אינ'ם
רשות פון זיין שאפונגס-קראפט. אין דעם ארט שאפען איז פע-
האן היסטערישער געשריי, אינערליכער פלאנטער און פיבערישע
שטימונג.

און פארהאן שרייבער, וועלכע לעבען איבער אין זיך דעם
שטורם-פעריאד. פאר יעדען שאפונגס-פראצעס האבען זיי אויפרע-
גונגס-מאמענטען, זיי ווארפען זיך אויך אין קאנוואולסיווע ציטער-
נישען, זיי פערמאגען אבער גענוג אינערליכע קראפט און הארמא-
ניע איינצונעהמען די ברויזענדיגע געפיהלען און נישט צו בעוויי-
זען זיך אין דער צייט פון איבעריגער אופרעגונג און צערייצקייט.

לויט זיין כאראקטער און פסיכיק וואלט ביאליק בעדארפט
אייגענטליך געהערען צו די ערשטע: אזוי פיעל איבערפליסענדיגע
קראפט איז פארהאן אין איהם, וואס ברויזט און שטראמט. זיין
כאראקטער פערמאגט פיעל אויפרעגונגס-אימפולסען, וואס צעפלא-
ליכע הארמאניע, וואס פערהאלט דעם ברויזענדיגען שטראם און
קערען זיי אזוי געשווינד. אבער גרעסער איז אין איהם די אינער-
דער'לאזט איהם נישט פערפלייצען און איבערגעהען די ברעגען.

פרובען מיר איצט אויפנעהמען ביאליק'ן אלס א גאנצע, לע-
בעדיגע און פערענדיגטע געשטאלט, דאן געהט ער אויף פאר אונז
א רוהיגער, איינגעזעסענער, וואס האט אין זיך קרעפטיגע שטיי-
פע הארמאניע און פערהארטעוועטע, פעריגעלטע גאנצקייט. זיין
גבורה און חיות איז אוועק נישט אויף ווארפען, שלייderען נאר
אויף איינפעסטיגען, איינגרונטעווען. זיין שאפונגס-שטראם איז
דערום נישט ווייט פערפלייצט געווארען, נאר זיך געגראבען אין
דער טיעף. ווי דער טייך, וואס פליסט דורך פעלד און וואלד,
שמעלערט זיך און קומט ענדליך צו א שטארקען וואסער-פאל.

דער אויסיגס-שטראם איז אַלץ שמעלער, אָבער שטאַרקער, שמע-
לער אָבער טיפער.

ביאַליק טראָגט אויס יעדען געפיהל, יעדען געדאנקען-געפיהל אין זיך אינוועניג, לעבט איהם איבער אין שאַפונגס-פּראָצעס. פון די פילפאַרביגע איינדרוקען, פון די פערשידענסטע איבערלעבונגען בלייבט איבער אין זיין הארץ און מח דער עיקר, די עסענץ פון די געפיהלען, און ער דריקט עס אויס אין געצעהלטע ווערטער, און שטייפע, אָנגעלאָדענע שורות. די אויפרעגונג, די געפיהלען, אימפּולסען, וועלכע האבען געהערשט צעשויבערטע און פאָרמלאָזע זענען איינגעשטילט און פערקיהלט געוואָרען דורך דעם בערוהיגטען, אינערליכען פערשטאַנד.

אויסער איניגע אויסנאַהמען האָבען ביאַליק'ס לידער צו-טהון מיט דורכגעלעבטע און דורכגעגאנגענע געפיהלען, דורכגעלע-בטע און דורכגעגאנגענע אויף אַזוי פיעל, אויף וויפיעל זיי האָבען אָנגעוואָרען זייער ערשטע ריין און אויפרעגונג. די לידער זענען דער דיכטערישער סך-הכל פון שטימונגס-מאָמענטען, נישט אַזוי פון איינצעלנע מאָמענטען, ווי פון גאַנצע פעריאָדען. דער סך-הכל איז נאָך געבונדען צום שטורם פעריאָד, מיר שפירען נאָך זיין אָטעהם, אָבער אין לער גופא וואקסען שוין ווענינ די ברוי-זענדיגע געפיהלען און דער שעפערישער-פלאָנטער, פון פריהער-אָן האָט ער צוימען אַרומגעשטעלט און וועגענס-צייכענס אָנגעמערקט. די רעפלעקסען בשעת'ן שרייבען גופא זענען ביי איהם צו-געפיהרט ביז דער קלענסטער מאָס, דער עיקר וויל ער איבער-געבען און דערפיהרען ביז'ן סוף דאָס דורכגעלעבטעס און דורכ-געפיהלטעס. אין פיעל לידער איז פאַרהאַן הייסער, פלאַקערנדי-גער טעמפּעראַמענט (די שטראָף-לידער פערמאָגען אויף פאַטאָס). אָבער שטאַרקער פונ'ם טעמפּעראַמענט איז די אייערליכע האַר-מאָניע, דער אינערליכער גלייכגעוויכט. נישטאָ קיין איבריג וואָרט אין דער ליעד, וואָס זאָל נישט פיהרען צו דער גאַנצקייט און נישטאָ קיין זייטיגע וועגלעך פון שפּראַך-ענטציקונג און גלאַט בילד-לעך, וואָס זאָלען אַראָבפיהרען פון דעם עיקר-וועג. אַלץ אין דאָס ליעד דיענט צוליב'ן גאַנצען, און יעדעס וואָרט איז פעסט איינ-געמויערט אויף זיין אָרט, און ציהט מען אַרויס איין וואָרט פונ'ם ליעד, ווערט צעוואָרפען די גאַנצע שורה, דער גאַנצער בנין.

געפיהלען געדאנקען און שטימונגען שאפען שטענדיג א אי־נערליכען פלאנטער. דער וועג זייערער אינ׳ם הארץ איז קיינמאל נישט קיין גלייכער. זיי רופען ארויס אין דער נשמה בעהאלטענע כחות, פריהערדיגע, אמאליגע, וואס האבען קיין שייכות נישט צו דער איצטיגער שטימונג. ביאליק קומט נישט צו אונז אינ׳ם ווידער שפרעכענדיגען פלאנטער, ווען פונ׳ם קנויל שטימונגען־איינדרוקען זאל ער ערשט בעדארפען ציהען פעדים פון בעוואוסט־זיין. קריסטאליזירען דאס פערנעבעלטע. ער קומט צו קינסטלערישער שאפונג, ווען די עיקר שעפפערישע ארבייט איז שוין געמאכט גע־ווארען, ווען דורכ׳ן נעבעל פון פאנטאזיע האט שוין אראבגע־שטראהלט די קלארע זין, און די שטימונג איז שוין איבערגע־גאנגען אין א עראינערונג, און ער איז שוין בכח איבערגעבען זי אין א עפישע פארם.

ביאליק איז א עפיקער פון געפיהלען און שטימונגען, מיט אלע מעלות פון א עפיקער: גאנצע הארמאנישע שילדערונגען, פער־ענדיגטע פלאסטישע פארמען און שטייפע, אינערליכע רוהיגקייט.

און אזוי ווי זיין ליעד איז דער פולסטער אויסדרוק פון דעם דורכגעלעבטען און דורכגעפיהלטען, איז ביי איהם נישטא דער ווילען זיך אומקעהרען ווידער אמאל צו דער זעלבער טעמע. עס איז ביי ביאליק׳ן כמעט נישטא קיין צוויי ליעדער, וואס זא־לען איבער׳חזר׳ען איין און דיזעלבע שטימונג. ווען מען שרייבט אין דער צייט, ווען די שטימונג האלט אין וואקסען, שרייבט מען פערשיידען עהנליכע ליעדער, וויל עס דוכט, אז יעדע שפעטערדי־גע ליעד דריקט אויס בעסער און טיפער דעם אינערליכען צו־שטאנד, און אזוי־ארום בעקומען זיך צום סוף פיעל ליעדער, שטארק עהנליכע איינע אויף דער אנדערער. ביאליק פערהאלט אין הארצען דעם פליסענדיגען שעפפערישען שטראם, און ווען ער איז שוין דורכאויס דורכגעזאפט מיט זיין גייסט, לאזט ער איהם ארויס, און דער שטראם האט שוין דאן די מעגליכקייט דרעהען די קינסטלערישע רעדער.

ביאליק, דער גרויסער עושר פון ליכט און גבורה, לעבענס־לוסט און איינדרוקען, איז א שטיק קמצן און שאפונג, ער ווייזט נישט די בליטען בעת זייער בליהונג, אין אנהויב פון זייער פריה־לינג, ער ווארט ביז עס ווערט אינגאנצען צייטיג, און די פרי

הינגט שוין אראָב פֿון אנגעלאָדענער זאַפט און קערן. נישטאָ ביי ביאַליק'ן לידער וועגן הײַלע שטימונגען, אָבגעזונדערטע נאַטור־בילדער, וואָס ווערען געבוירען, ווײַזען זיך און ווערען גיך פֿערשוואונדען פֿונ'ם הארץ, איבערלאָזענדיג נאָר בלײַכע ניואַנסען און דערווײַטערטע אָבקלאַנגען. אַלץ איז אײַנגעפלאַנצט און אײַנגעוואָרצעלט אין הארץ און מח, אויסגעטראָגען אין צײַטיג, און איבערגעגעבען אין פֿערענדיגטע פֿאָרמען און געשטאַלטען.

הגם ביאַליק'ן פֿיהרט נישט אין זײַן פּאָעזיע נאָר דער בעוואוסטזײַן, אָבער ער איז דורכאויס בעוואוסטזיניג, בעוואוסטזײַן אין שאַפֿונג — גאַנץ אָפט זענען זיי ביי קינסטלער פֿערשידען, פֿון פֿערשידענע וועלטען קומען זיי און אין פֿערשידענע זײַטען פֿיהרען זיי. דער בעוואוסטזײַן איז אַזוי אײַנגעוואָרצעלט אינ'ם מח און געפֿיהלען פֿון דער איציגער פערזענליכקייט, אַז ס'איז שווער אויסטיילען דעם בעוואוסטזײַן פֿונ'ם קינסטלער. דער בעוואוסטזײַן איז אין עצם אָביעקטיוו, אויף וויפֿיעל ער קומט פֿון שטרענגע, לאָגישע הנחות, אויף וויפֿיעל ער אבסטראַגירט פֿערזענליכע געשעהנישען־אײַנדרוקען און גיט זיי צו פֿעראַלגעמיינערטע טענדענצען.

אָבער דער בעוואוסטזײַן ווערט סוביעקטיוו, אויף וויפֿיעל ער פֿיהרט כולי־כל־סוף צו די געשעהנישען־אײַנדרוקען צו דעם פונקט, וואָס איז פֿאַר איהם ליעב און טײַער און שטרײַכט אונטער דאָס נאָהנטע און ווינשענדיגע. ביי ביאַליק'ן רעגולירט דער בעוואוסטזײַן די צעשויבערטע געפֿיהלען און צײַכענס־אָן דעם גלײַכען וועג פֿאַר אײַגענעם זוכען און שטרעבען. דער בעוואוסטזײַן טראָגט אַרײַן קלאָרקייט אינ'ם כאַאָס פֿון שטימונגען־פֿאָרשטעלונגען, דערווײַטערט איניגע עלעמענטען און רוקט אַרויס בולטער אַנדערע. דורכ'ן בעוואוסטזײַן קומט ער פֿונ'ם קלאַנג צום אָבקלאַנג. דער קלאַנג קאָן פֿערטומלען, פֿערטויבען, דער אָבקלאַנג אָבער איז שטענדיג ריינער און האַרמאָניש־אויסגעהאַלטענער. ביאַליק האָט אין זײַנע איניגע פֿון די ווינטער־מאָטיווען און די שטראָף־לידער, וואָס פֿליסען אַריבער די ברעגען און הילכען אין פֿערהילכען דעם פֿאָרגעדאַנק און די וועלט־אָנשויאונג.

פֿון וואַנען שטאַמט ביאַליק'ס בעוואוסטזײַן?

מיר האָבען אָנגעוויזען, אַז פֿונ'ם ערשטען שיר אָן איז ביאַ־

ליך געווען געפֿיהרט דורכ'ן נאַציאָנאַלען בעוואוסטזיין: דער נאַציאָנאַלער מאָטיוו האָט נישט אויפֿגעהערט צו זיין דער הערשענדיגער אין זיין גאַנץ דיכטעריש לעבען. און אַלעס האָט ער געזוכט די מאָמענטען, וואָס פֿיהרען צו נאַציאָנאַלען טראַגיזם און נאַציאָנאַלער פּראָבלעם. מעהר פֿון אַלעס האָט געלעבט אין איהם דער ווידערשפּרוך פֿונ'ם נאַציאָנאַלען אידעאַל, ווי ער האָט אויפֿגעלעבט אין די מחות און הערצער פֿון דער חבת-ציון-יוגענד און דער אַרומיגער ווירקליכקייט איז געווען דער עלעמענט, וואָס האָט אַרויסגערופֿען די רעאַקציע ביי ביאַליק'ן אין אויסערליכער געשטאַלט, זי איז ביי איהם פֿערבליבען נאָר אַנ'אַבסטראַקטע פּראָבלעם. ער האָט זיך נישט פֿערטיעפֿט אין די פּסיכישע פֿערענדערענישען, אין די אינערליכע עקסצעסען, וואָס דער ווידערשפּרוך האָט אַרויסגערופֿען אין לעבען און ביי מענשען.

און דאָס, וואָס דער עיקר פֿון ביאַליק'ס דיכטונג איז די אַלגעמיין-נאַציאָנאַלע פּראָבלעם און ער מיידט-אויס די פּערזענליכע אינדיווידואַליסטישע מאָטיווען דאָס האָט געבראַכט דערצו, וואָס זיין שירה האָט זיך צעשיידט מיט די אינערליכע, פּסיכיש-פּערזענליכע שטימונגען אין איהם גופא. ביאַליק האָט פֿונאַנדערגעטיילט זיך, אָבגעטיילט פֿאַר דער שאַפֿונג די נאַציאָנאַלע, כלל'ישע מאָטיווען און פֿערבעהאַלטען דאָס אייגענע, אינטימע לעבען פֿון דער ספֿערע פֿון זיין פּאָעזיע. און אַזוי-אַרום איז דאָס פֿילפֿאַרביגעס אין פֿערוויקעלטעס, קרענקליכעס און פֿאַרוועהטאָגטעס, וואָס האָט געוואָקסען און געמעהרט זיך, פֿערטיעפֿט און פֿערצווייגט זיך אין די מחות און הערצער פֿונ'ם יודישען יחיד פֿאַר די לעצטע צוואַנציג יאָהר דער שטיק וועג, וואָס די יודישע פּערזענליכקייט האָט דורכגעמאַכט אינ'ם זעלבסט-בעשטימונג,—אָט דאָס געפֿינט נישט די יודישע פּערזענליכקייט אין ביאַליק'ס שאַפֿונג. פֿאַר דעם איצטיגען יונגען יוד איז ביאַליק'ס שאַפֿונג איבערגעדיכטעטע געשיכטע, קאַנאָניזירטע, פֿערהאַרטעוועטע שענקייט, אַ פֿערענדיגטע אָבשאַצונג פֿון פֿערגאַנגענער צייט. זיין שירה רעדט מעהרער צום נאַציאָנאַלען געפֿיהל און פֿיעל ווייניגער צום פּערזענליכען, ווען דאָס פּערזענליכע געהט-אָב פֿון דאָס נאַציאָנאַלע און ווערט נאָר פּערזענליכע. ביאַליק האָט זיך נישט געריסען אינ'ם תוהו-ובוהו פֿון דעם יודישער פּסיכישער גייסט, ער האָט פֿערטיעפֿט

די נאַציאָנאַלע פּראָבלעם. נאָר אין די לעצטע יאָהרען ווי מיר האָבען געזעהן, האָט זיך ביאַליק אביסעל אָבגעשיידט פון די ריין נאַציאָנאַלע טעמען און זיך פערטיעפט אין די אינדיווידואַליסטישע איבערלעבונגען, און עס האָבען זיך געלאָזט הערען אין זיין דיכ-טונג האַלבע קלאַנגען, שטיקער שטימונגען, דאַן האָט ביאַליק גע-געבען עטליכע בעהאַרציגטע לירישע ליעדער, גרויסען-שאָסטען פון אייגענעם אַרומבלאָנדזשען איבער אייגענע חורבות, זיפצען-קרעכצען פון פערזענליכע וועהטאָגען-וואונדען. אָבער ביאַליק האָט זיך צוריק געכאַפּט און נישט איינמאָל געפּרובט זיך אומקערען צו די פריהער-דיגע אַלגעמיין-נאַציאָנאַלע מאָטיווען.

ביאַליק איז נישט ליריקער, הגם אין זיין פּאָעזיע איז פאַר-האַן ליריק. דער ליריקער איז אין עצם אינדיווידואַליסטיש. דער ליריקער דערצעהלט וועגען טונקעלעס און אונקלאָרעס, וואָס לעבט אין האַרץ און געפיהל, ער פיהרט-דורך אין זיין שאַפונג די אינטימע וועגען, וואָס עס מאַכט דורך זיין אינערליכע וועלט, ער דעקט-אויף אייגענע טיעפענישען און אָבגרונדען, עס בעווייזען זיך ליכט און שאָטען פון דער פערזענליכקייט — און דאָס אַלץ גרעניצט זיך מיט פסיכאָלאָגיע, מיט פסיכישע ליריק. שטאַרקער איז דער פסיכישער עלעמענט ביים משורר, וואָס שרייבט אין צייט פון אויפרעגונג, בעגייסטערונג און ענטוישונג, — דאַן פיהלט זיך זיין הויך, עס הערט זיך זיין האַרץ-ציטער, און עס רופען זיך אָב דאַן אויף דער שאַפונג די אינערליכע קנייטשען און ווענדונגען. מענשליכע ליידען און אַנגסטען, ליידענשאַפט און ערשיטערונג, מיט וואָס די ענטוויקעלטע פערזענליכקייט איז רייך, פעהלען-אויס ביי ביאַליק נישט נאָר דערפאַר, ווייל ער איז נישט קיין ליריקער. דעם מענשענס האַרץ איז קיינמאָל נישט פריי פון פערזענליכע איבערלעבונגען. ביאַליק בעהערשט אין זיך דאָס פערזענליכע, ער בעקעמפט דאָס האַרץ פסיכאָלאָגישע און אין די ליעדער גיט ער דאָס, וואָס איז דערוואַקסען צו כלל'ישעס. צו אַלגעמיין וויכטיגעס. ער טרעט צום ליעד נישט אין דער אויפרעגונגס-צייט, נאָר דאַן, ווען ער האָט וואָס צו זאָגען און ווען ער ווייסט שוין ווי אַזוי צו זאָגען, ער טרעט צו נור דאַן, ווען די שטימונג האָט זיך דער-הויבען און ענטהאַלט אין זיך בעלעהרענדיגען שטאָף, עפּיס-וואָס וואָגענדיגעס.

— עס לעבען אין ביאַליק'ן צווייען: דער מענש און דער קינסטלער. ער איז ניט דורכאויס קינסטלער, וואָס לעבט שטענדיג אין שעפּפערישער וועלט, און וואָס אַלעס אין לעבען איז ביי איהם סטאָף פאַר שאַפונג. די וועגען, וואָס פיהרען פון זיין פערזענליכקייט צו זיין שאַפונג, ווערען ערגיץ איבערגעהאַקט און קעהרען זיך אום צו איהם צוריק און דערגעהען ניט צום קינסטלערישען אויסדרוק. מאָפּאַסאַן האָט זיך שטענדיג געקלאָגט, וואָס ער קען ניט געניסען פון לעבען, ווי אַ פּשוטער מענש, און אַז אָהן זיין ווילען דרינגט אריין דער קינסטלער אין אַלע זיינע פערזענליכע איבערלעבונגען און שאַפט דערפון ליטעראַטור. ביאַליק און דער קינסטלער אין איהם זענען אָבגעטיילט,—פריהער ער, דערנאָך דער קינסטלער. עס געהען דורך צייטען, און ביאַליק שרייבט גאָרניט,—דער קינסטלער אין איהם האָט ניט די פּאַסענדיגע שטימונג און מעגליכקייט צו שאַפען. גאָר איינציגע מאָל איז דער קינסטלער געגאַנגען צוזאַמען מיט ביאַליק'ן דעם מענש. דאַן איז ביאַליק דער קינסטלער—אַרויס פון זיין דיכטערישע רוהיגקייט, און זיין שאַפונג פערמאָגט אין זיך פון דער ברויזענדיגער תקופה, פון די אויפרעגונגס-אימפּולסען פון מעשה-יצירה-צייט. אָבער בכלל זענען פיעל פון זיינע לעבענס-געשעהנישען דורכגעגאַנגען פערביי דער אויפמערקזאַמקייט פון'ם קינסטלער און פערבליבען ניט אויסגענוצטע און ניט איבערגעדיכטעטע. זיין ישיבה-לעבען, אויסער די אלגעמיינע בית-המדרש מאָטיוען, האָט דאָך ביאַליק ביז איצט ניט געשילדערט. אזוי איז אויך מיט אַנדערע לעבענס-איינדריקען און בעגעגענישען, ביאַליק האָט, למשל, צוויי מאָל פערבראַכט אין פּאַלעסטינע, און די נסיעות האָבען אַרויסגערופען אין איהם אַ גאַנצע געפיהלען-וועלט, און דאָך איז דער קינסטלער צום וואָרט ניט געקומען. די ברויזענדיגע רעדלעך, אין וועלכע די שטראָמעניגע וואַסער איז זיך צעגאַנגען, האָבען זיך נאָך ניט איינגענומען, און עס איז נאָך שווער אריינקוקען אין'ם טיפען אָבגרונט.

ביאַליק איז איינגעוואָרצעלט אין דער זאַפטיגער ערד פון יודישע קאָנאָניזירטע קולטור-פלאַנצונגען, ער שפּייזט זיך שטענדיג מיט די ווירקליכע צרות און ראָמאַנטישע טרוימען,—און זיין שאַפונגס-וועלט קען ניט אַרויסוואַקסען פון דער ווירקליכער וועלט. ביאַליק שאַפט ניט קיין איבער-וועלט, אַ פאַנטאַסטיש קינסטלערי-

שע וועלט, ער שטעהט דורכאויס אויף דער ערד. זיין טרוים איז א שעהנער, אבער איגאנצען א ממשות'דיגער, נישט די פאנטאסטיק בעצויבערס איהם, נאר דער אידעאל. ער וואקסט נאר אין דער ספערע פון זיינע ווינשענדיגע אידעאלען, וואס ליגען אין די גרע. ניצען פון דער חבת-ציון-וועלט. אויב יעדע דיכטונג פערמאגט פילא. אסאפיע, איגערליכע וועלט-אנשויאונג, איז ביאליק'ס געדאנקען. וועלט א רוהיגע, בעגרענצטע און אבגעשטעלטע פונ'ם אנהויב ביז'ן סוף. ער איז צוגעקומען ביז אחד-העמ'ן און פאר איהם געבליבען שטעהן. אחד-העם, דער אויסגערעכענטער און זעלבסט-צופרידענער, איז פאר איהם געווארען דער שטערן, דער טורם אין מיט'ן ים. ביאליק איז אין זיין דיכטונג וועניג געווען א זוכער, און וועניג האבען זיך אין זיין שאפונג געפלאנטערט און געזוכט קינסטלערי. שען תקון וועלט-סודות אין מענשען-פראבלעמען. אין יעדער פרא. גע איז געלעגען די תשובה און פאר די ליידען איז געווען גרייט די תרופה.

דער אמת סוביעקטיווער קינסטלער זעהט פריהער פון אלץ זיך אליין, און פון איהם הויבען זיך-אן פונאנדערגעהן וועגען און וועלעלעך אין דער ברייטער וועלט אריין. דער קלענסטער קנייטש אין איינגענער נשמה, די מינדסטע אינערליכע נויגונג רופט זיך אב מיט דער גאנצער שארפקייט אויף דער פסיכיק און שטימונג פונ'ם דיכטער. די ווערק דערצעהלען מעהר וועגען אינערליכעס וועזען, ווי וועגען דער ארומיגער וועלט. ביאליק, ווי מיר האבען בעוויזען, האט זיך אלץ דערוויטערט אין זיין שאפונג פון זיין סוביעקטיווער וועלט, ער האט זיך אלע מאל געריסען אויף דעם ברייטער וועג פון אלגעמיין-נאציאנאלע אינטערעסען, אלגעמיין נאציאנאלע פראבלעמען.

און מיר קומען צו א בעשלוס: ביאליק'ס לידער זענען נישט דער פולסטער אויסדרוק פון זיין אינערליכער וועלט, פון זיין כאראקטער, ארט פיהלען און צונעהמען די וועלט און זיך. ווען מיר וואלטען בלויז נאך די שירים וועלען וויסען זיין אינ. ערליך לעבען-זיין בעגייסטערונג און ענטוישונג-צושטאנדען, וועגען די געפיהלען אימפולסען, דאן וואלט פיעל געווען פאר אונז פער. בארגען. אבער דאס, וואס עס איז כמעט ווי פערבארגען אין די העבראאישע לידער, געפינען מיר אין זיינע עטליכע ערצעהלונגען

און אין די יודישע לידער. דאָרט טרעפען מיר זיך מעהר מיט דעם לעבעדיגען ביאַליק'ן, מיט דעם אונמיטעלבאַרען, מיט די רויהע און ברויזענדיגע געפיהלען. וואָס זעגען וועניג דורכגעסטיליזירט און אָביעקטיוויזירט געוואָרען. אין זיי געפינען מיר מעהר עלעמענטען פון זיין געזונדטע און שמאַקפולע נאַטור אין פון זיין בעגייסטערטען און בעהאַרציגטע-מיטפיהלען און מיטלעבען מיט די ליכטיגע און שיינענדיגע לעבענס-איינדרוקען. אין די ערצעהלונגען אין יודישע לידער ליגט פיעל געזונדעס, שטיפעס און איינגעוואָרצעלטעס, וואָס שטימט כלל נישט מיט דער וועלט-אנשויאונג און אידעען-סביבה, וואָס איז געווען אַרום ביאַליק'ן.

און ביאַליק, וואָס קעגען זיין נאַטור, האָט ער קינסטלעריש סינטעזירט אַחד העם'ס אידעען וועלט, אַנ'אָבגעשטעלטע און פאַרגליווערטע אין איהרע לאָגישע, בעגרענצטע אידעאַלען, ביאַליק, וואָס האָט יאָהרענלאַנג זיך געפיהלט, ווי ער שטעהט ביי דעם פאָלק-גוסס צו קאָפּענס—, שילדערט אַ געזונדטע, הרחבה'דיגע סביבה פון פעסטע, קערענדיגע פאָלקס-מענשען מיט ברייטע, זיכערע פאָלקס-פלייצעס אין שטיפען פאָלקס-ווילען. און אין דער צייט, וואָס אין דאָס רוב העברעאישע לידער געפינט זיך דאָס יודיש לעבען אויף די וואָג-שאָלען פון זיין-און-נישט-זיין, טרעט אַרויס אין די ערצעהלונגען אַ געזונדעס לעבען, פול מיט סטיל און קאָלאָריט,—אַ אונבעוואוסטער פראָטעסט קעגען די אָבהענגיגקייט און פערצווייפלונג, וואָס כען האָט אין די משכילי'ש-ציוניסטישע קרייזען שטענדיג געזיינהט.

עס איז קלאָר: די ערשטע רעפלעקסען פון ביאַליק'ס נאַ-נאַטור זענען געשמאַקפולע, האַרציג-ליכטיגע. אַזוי בענעהמט ער די וועלט, מענשען, געשעהענישען—, דערנאָך קומט דאָס געדאַנקליכע פערצווייפעלטע. אין „אַריה בעל גוף" „מאַרינקאַ", „פרעהליכס", מיין גאָרטען",—וואו עס איז נישטאָ קיין דיסטאַנץ צווישען אויפרעגונג און שאַפען,—איז פאַרהאַן מעהר דאָס נאַטירליכע, אונמיטעלבאַרע, דאָס ממשות'דיגע און מגושמ'דיגע, וואָס איז נאָך נישט דורכגעגאַנגען דורכ'ן פילטר פון פראָבלעם און אידעען-וועלט.

אַ וויכטיגע בעדייטונג האָט דאָ אויף די איינגענאַרטיגקייט און כאַראַקטער פון לשון-קורש—, צוליב דער שפּראַך ווערט ביאַליק נישט ווילענדיג אָבגעריסען פון דער רעאַלער וועלט. ביאַליק

לעבט מיט דער שפראך מיט איהר לעבען. און יעדען ווארט פערנעהמט ער זיין גאנצע טיעפקייט, די גשמה און חיות פונ'ם ווארט; שפראך איז א וועלט פאר זיך, וואס האט אייגענעם סטיל און לעבט מיט אייגענער דורות־לאנגער טראדיציע די לשון־קודש ווערטער — פיעל פון זיי האבען פאר די הונדערטער יאהרען אנגע־ווארען זייער לעבענס־דופק, פיעל האבען איינגעזאפט און זיך פער־שימעלט־פארגעלעבטע מליצה־ריח, און פיעל פון זיי שוועבען ארום שאטען פון היסטארישע־געשעהענישען־געשטאלטען, און עס איז גע־ווען א שווערע און אינטערעסאנטע קינסטלערישע ארבייט: ארויפ־ברענגען ווערטער, פערשרומפענע און פערשטויבטע פון לאנגע, איינגעשטעלטע און פערשלאסענע מיט זייער טעם און ריח, אריינהויכען אין זיי לעבעדיגען אינהאלט און אריינטריפען און זיי נייע פיהלען און געפארבען. ביאליק — דער ערשטער העברעאישער וועלטליכער משורר — האט בייגעשטאנען די שווערע, אבער דאנקבארע ארבייט: פון דעם רייכען שפראך אוצר און, אין דער זעלבער צייט, פונ'ם גרויסען כאאס פון העברעאישער ווערטער־ירושה ארויסרייסען ווערטער און אריינבלאזען אין זיי פריש בלוט און נייע נשמה. דאס ווארט האט בעקומען דורך איהם לעבען און פארב, גבורה און סטיל, נישט נאר אין די שטראף־ווערק, וואו ער האט געהאט פאר זיך די נביאים, נאר אויך אין די נאטור־שילדערונגען און ליעבע־ליעדער. און דא איז ביאליק דער ערשטער, וואס האט די שפראך אזוי בויגיג און זאפטיג, קערענדיג און קאלאריט־רייך געמאכט. יעדעס ווארט ענטהאלט אין זיך אזוי פיעל, ממש עס וועגט און איז שווער אויף דער וואג.

ביאליק האט בעוויזען אמת'ע וואונדער, ער האט די ווערטער מחיה־מתים געווען און בעזונדער ווייזט זיך ארויס דא זיין גרויס־קייט: ער הערשט אויף דעם ווארט, בעהערשט איהם, אבער קיינ־מאל הערשט נישט דאס ווארט אויף ביאליק'ן. ביי דער גאנצער עשירות פון דער העברעאישער שפראך, ביי דער גאנצער ראשיג־קייט פון דער מליצה־שטאף, וואס העברעאיש פערמאגט, ווערט ביאליק קיינמאל נישט געפיהרט דורך דער שפראך.

זאפטיג און אנגעלאדען איז דאס ווארט ביי ביאליק'ן אויך אין די יודישע ליעדער, אבער דארט לעבט מעהר ממשות'דיגע, מעהרווירקליכע שטריכען, און עס פעהלט אין זיי דער גייסט

פונ׳ם וואונדערליכען שפראך-מייסטער. און די העברעאישע ליעדער איז פאַרהאַן מעהר אָנגעצויגענע שטייפקייט, מעהר מייסטערשאַפטע געשליפענקייט, מעהר קינסטלערישע שפראך-קאָמבינאַציע און מער-קווירדיגע שטיל פון ווערסער, און אין די יודישע שירים ליגט מעהר אונמיטעלבאַרע געפיהלען, מיהר האַרץ קלאַפּען, מעהר האַרציגע פשטות. די העברעאישע ליעדער זענען פאַלקאָמער, זיי דערנעהנטערן זיך צו פלאַסטישע סקולפּטור-אויסגעטאַקטקייט, אין די יודישע ליעדער איז פאַרהאַן מעהר בלוט און פליש, מעהר שטיפערייַ און גוטמוטיקייט.

אין פערדראַסיג איז: ביאַליק, וואָס פערמאָגט אַזוי פיעל בע-האַרציגטע ענטציקונג, וואָס האָט צייטענווייז דערגרייכט צום אמת׳ן עפּאָס, האָט נישט געשאַפען דעם נייעם סטיל, וואָס דאַרף זיך ציהען פון לעבען אין קונסט. אין די פּאָר ערצעהלונגען און אין איניגע ליעדער בעווייזט ביאַליק, וויפיל הוש און פערשטאַנד, וויפיעל סטיל און שפּע ער וואָלט געקאָנט ציהען פונ׳ם יודישען-לעבען, ווען זיין גייסטיגע אטמאָספער וואָלט נישט געהאַלטען אין איין שטיקען די געזונדע כחות און נישט קולטיווירט אין ביאַליק׳ן פערצווייפלונג און פערהאַסונג און דערמיט אָבווענדען איהם פון פאָלקס-שאַפונג, פאָלקס-שפּראַך און פאָלקס-באַטייוען.

הינטער די געשטאַלטען פון אריה קאַצאַפּ און נח פון „מא-רינקא" ליגט פונאַנדערגעוואָרפען אָהן דעם בעוואוסטזיין פון ביאַליק׳ן אַ קרעפטיג-שטיף לעבען פון אייגענאַרטיגע, רייכע אוצרות, סטיל און קאָלאָריט, וואָס דאָס פאָלק האָט געזאַמעלט דורות-לאַנג. פון די פּאָר מעשיות שיינט-אָב דער אָבשיין פון פאָלקס-נשמה און עס טראָגט פון דאָרט דער קלאָרער אָבקלאַנג פון האַרמאָני-שען, גאַנצען, ראַשיגען פאָלקס-לעבען. ביאַליק אָבער האָט בעווי-זען נאַר איינציגע אָבגעריסענע בילדער, און דאָס גרויסע, פאַרביגע, אייגענאַרטיגע וואָהלינישע לעבען, וואָס ער האָט געוויס אין זיין נשמה איינגעזאַפּט, איז פערבליבען אין איהם. און אַזוי ווי פון דער וואָהלינישער ווייכער נאַטור מיט איהרע קלאָריט-רייכע און בעהאַרציגטע פאַרבען האָט ער געשעפּט חיות און שפע, זאַפט און קראַפט, וואָלט ער אָהן צווייפעל אויך אין דעם יודישען וואָהלינישען פאָלקס-לעבען געקאָנט שעפּען געגונג שטאָף פאַר שענע קינסטלערישע ווערק. דאָס וואָהלינישע יודישע לעבען

האָט פֿערמאָגט פֿיעל אינערליכע שירה און אייגענער פֿאָלקסטימ־ ליכען סטיל. בערדיטשוב, זשיטאָמיר, פּילנאה, דובנע, שעפּעטאָווּ־ קע, אַפּטא, שפּאָלע, ברעסלאַוו — אין זיי ליגט פֿערגראָבען אוצרות פֿון שעפֿערישעס פֿאָלקס־לעבען, מיט אייגענאַרטיגען, איינגעוואָר־ צעלטען לעבענס־נוסח, מיט פֿילפֿאַרביגען, קאָלאָריט־רייכען סטיל מיט איסגעהאַלטען־שענע פֿאָלקס־מענשען. און מערקווירדיג איז, וואָס דער בעל־שם, בערדיטשעווער רב, שפּאָלער זיידע, ר׳ נחמן ברעסלאַווער, פּדהצור דער כלי־זמר — די אמת׳ע פֿאָלקס־העלדען, וואָס די פּרימיטיווע באַאיווע וואָהליניש׳ע פֿאָלקס־שאַפֿונג האָט צוגע־ געבען זיי פֿיעל פֿון אייגענעם חיות און אייגענעם סטיל — זיי אַלע האָבען בעקומען זייער קינסטלערישען תקון נישט דורכ׳ן וואָהליני־ שען ביאַליק, נאָר דורך דעם פּוילישען פּרץ. ווייל ביאַליק האָט מעהר געלעבט מיט דער פֿערשטיינערטער, פֿערהאַרטעוועטע, דורך דער געשיכטע קולטור און סטיל „מתי מדבר“. ביאַליק האָט גע־ האַט מעהר שילדערונגס־שטאָף, פֿערמאָגט אויפֿרעגונגס־קראַפֿט פֿאַר דער חורבן־תקופֿה „מגלת האש“ און איז דערפֿאַר דורכגעגאַנגען פֿערביי די פּלאַסטען־שענקייט, פֿערביי דעם אייגענאַרטיגען פּאַטרי־ יאַרכאַלען יודישען לעבען און וואָהנין.

דער שטראָם פֿון פֿאָלקס־לעבען אין פֿאָלקס־שאַפֿונג האָט זיך דורכגעשלאָגען אַ וועג אין דער יודישער ליטעראַטור־פֿעלד — אַדאַנק מענדעלען, פּרצ׳ן, שלום־עליכם׳ן, אַש׳ן, — און ביאַליק איז נאָך אלץ פֿערבליבען אויף די בערג־שפּיצען פֿון אַבסטראַגירטער רוח־ היהדות און ער לעבט נאָך אַלץ מיט די מיטעלאַלטער־קאָנסערוויר־ טע, ראָמאַנטישע־טרוימען פֿון דער פֿער׳עקשנ׳ט־אָבגעשטאַנענער העב־ רעאיסטישער וועלטיל.

אויף דער גרעניץ פֿון צוויי תקופֿות שטעהט ביאַליק.

ער איז דער גרעסטער און אפֿשר אויך דער לעצטער אויס־ דריקער פֿון נאַציאָנאַלער זעלבסט־בעשטימונג. דורך איהם איז די יודישע נאַציאָנאַלע ריכטונג דורכגעגאַנגען אַ שטיק־וועג. ער האָט אין פֿערגאַנצטע, פֿערענדיגטע פֿאָרמען קאַנאָניזירט די אַלטע בית־ המדרש יודישקייט און דערפֿיהרט זי ביז וועלטליכער שענקייט. ער האָט דורכגעוואָרפֿען דעם בריק צווישען צוויי דערווייטערטע וועלטען, — צווישען דער מיטעלאַלטערישער, רבנישער און דער

וועלטליך-קינסטלערישער. און ער אַליין שטעהט אין מיטען: ער פערמאָגט די קאמפליצירטע, שעפּפערישע מעגליכקייטען, די וועלט-ליכע קינסטלערישע פאָרם, — און איינציייטיג לעבט זיין גייסט אין „אַלעבען, וואָס איז שוין לאַנג בטל“, און זיין נשמה שפּייזט זיך ניט דער קולטור, וואָס איז שוין פער׳משפּט געוואָרען צו ווערען געשיכטע.

ביאַליק׳ס שאַפונג געהט שוין איבער אין נאציאָנאַלע שאַצען, אין קאַנאָניזירטע נאַציאָנאַלע שאַצען. ער פעריגעלט מיט זיך די בית-המדרש-קולטור, די משכיליש-טרוימערישע רייסעניש צו וועלט-ליכקייט, צו קאָסמאָס.

ביאַליק האָט דער ערשטער ארויסגעפיהרט די יודישע פּאָעזיע פון ענגען משכילישען קרייז אויף דעם ברייטען וועג פון אמת׳ער דיכטונג, פון עכטער אינטואיטיוו-שעפּפערישער קונסט.

קיעוו 1917.

פרייז 60 מארק

אויסשליסליכער פארקויף:
צענטראלער ביכער-לאגער
„קולטור-ליגע".

ווארשע, לעשנע 52, וו. 3.